

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 2 | 2006

Skolekonferansen

Djupedal lover kartlegging
Omfattende omtale s. 14

Fylkesårsmøter s. 10

Landskonferansen for Downs
syndrom s. 26

Informasjon

Bladet er uten lettlest denne gang. Vi fikk ikke skrevet lettlest til artiklene.

Vi beklager.

Redaktør for denne utgivelsen er generalsekretæren.

NFU ved undertegnede står som ansvarlig redaktør for denne utgivelsen av Samfunn for alle.

Det er igangsatt et arbeid med å utvikle bladet til å ha flere lesenivåer. Vi har dessverre ikke fått skrevet lettlest til denne utgivelsen. Vi vil arbeide for å videreutvikle dette igjen til neste utgivelse.

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

Se vårt nettsted

www.nfunorge.org

for siste nytt

Kurshefter

Aktiv i egen organisasjon
- Deltakerhefte

Heftet "Aktiv i egen organisasjon" inneholder emner som er nyttige å kunne dersom en ønsker å være aktiv i NFU. Deltakerheftet er rettet mot medlemmer med utviklingshemming, men heftet inneholder nyttig informasjon for alle medlemmer
Pris: 35,- kr

Aktiv i egen organisasjon
- Veilederhefte

Veilederheftet "Aktiv i egen organisasjon" inneholder faglige og metodisk tips om hvordan få personer med utviklingshemming mer aktivt med i organisasjonen. Ledsagerrollen blir også omtalt da den er nødvendig for å oppnå målet som er å kvalifisere flere medlemmer med utviklingshemming til å kunne arbeide aktivt i lokallag, fylkeslag og sentrale uvalg.
Pris: 35,- kr

Se side 44-45 for NFU Butikk

Samfunn for alle

Medlemsblad for
Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Fem utgivelser per år.
Årsabonnement: 300,- kroner

ISSN: 0803-5105

Redaktøransvar utgivelse 2:
Vibeke Seim-Haugen
Forsidefoto: Knut Åserud/SV

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8953 Youngstorget
0028 Oslo
Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
Direkte: 22 39 60 61
E-post: vidar@nfunorge.org

Annonsesakkvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Layout: Hvarings as I siri
Trykk: Allservice as

Utgivelse 3 kommer 19. juni
Frist for saker er 9. mai
Annonsefrist 10. mai

Utgivelse 4 kommer 21. september
Frist for saker er 11. august
Annonsefrist 18. august

Utgivelse 5 kommer 29. november
Frist for saker er 18. oktober
Annonsefrist 25. oktober

Fagpressen **F**
OPPLAGSKONTROLLERT

Lettlest

Vanlig

Artiklene i bladet er med lettlest og vanlig tekst. Tekst er merket med symbol. Innledning er i lettlest.

Lettlest for utviklingshemmede er enkel tekst med enkelt innhold. Kravet til kunnskap om tema i artiker skal være lavt. God lettlest er støttet av enkel utforming.

Lettlest er viktig hjelpemiddel for utviklingshemmede. Det gir tilgjengelighet til informasjon.

Innhold

4

Småsaker

6

Seier i Tromsø

9

Forbundslederen har ordet

10

NFU-nytt

14

Skolekonferansen til NFU

17

Guros hverdag

26

Landskonferansen for Downs syndrom

34

Inge Eidsvåg

35

Aktuelt: Ulovlig tvang

36

Bokanmeldelse

37

Annonser

44

NFU-butikk

47

NFU-informasjon

48

Kunst av utviklingshemmet

Bibliotek for alle

Tilbudet om lese/medie-stund for personer med utviklingshemming uansett alder ved Melhus bibliotek i Melhus kommune i Sør-Trøndelag har høstet stor anerkjennelse. I alt ca. 40 brukere er innom i løpet av en to ukers syklus som bibliotekmedarbeider Tove Undlien har ansvaret for. Alle gleder seg til å oppleve høytlesning eller bruk av et annet medium som Undlien mener passer for anledningen. Brukerne får dermed tilbud om høytlesning fra bøker og aviser, de lytter til musikk eller lydbøker eller ser en film eller et fjernsynsprogram sammen.

Da Gørild Skancke, som er mor til Guro (15), leder av NFU Melhus lokallag og skolekontakt i NFU, fikk høre om dette tilbudet, tok hun umiddelbart kontakt på vegne av sin datter, som nå har hatt glede av disse bibliotekstundene de siste fem årene. NFUs landsstyre og fylkesledere fikk nylig også en orientering om dette tilbudet

Interesserte kan få nærmere informasjon ved henvendelse til Tove Undlien på telefon 72 85 81 11.

Skole for alle?

Åtte av ti barn med store generelle lærevansker eller utviklingshemming i Oslo og Akershus går i spesialklasser. På landsbasis går under halvparten i vanlige klasser på vanlige skoler.

Studien "En skole for alle?" av professor Jan Tøssebro og forsker Borgunn Ytterhus ved NTNU i Trondheim viser at spesialklasser og grupper i vanlig skole er en vanlig organiseringsform i store kommuner. I mindre kommuner gikk omtrent alle elever med store lærevansker på nærmiljøskolen. Undersøkelsen viser i tillegg at elever som ikke er en del av det vanlige skolemiljøet blir segregert i forhold til fritidstilbud og at barn som går i vanlig klasse på vanlig skole har mange flere venner.

Interesserte kan lese mer på

www.svt.ntnu.no/ISH/

Pleiepenge

Pleiepengene for foreldre som har barn med nedsatt funksjonsevne, skal gjøres graderte – ned til 50 prosent. Hensikten er at foreldre med syke barn kan være hjemme og pleie barna samtidig med at de kan opprettholde kontakten med arbeidslivet. Pleiepenge ytes når barnet har vært innlagt på sykehus, er svært alvorlig sykt eller i en ustabil fase.

Ansvarsreformen

I Nota Bene nr. 1-06 som utgis av Statens råd for funksjonshemmede er det en større reportasje om ansvarsreformen – femten år etter. NFUs leder, Helene Holand gir her blant annet uttrykk for at det snarest må nedsettes et nytt "Lossius-utvalg" som skal kartlegge utviklingshemmedes levekår. – Utviklingen går i revers – i den forstand at det nå tenkes og planlegges tiltak på alle livsområder i forhold til grupper og ikke i forhold til enkeltindivider. Dette til tross for alle lover om individuelle rettigheter. Jussen er på plass. Problemet er at den ikke følges opp i praksis, mener Helene Holand.

Konfirmasjo

Et nytt opplegg "Se, smak og kjenn" som er tilrettelagt for konfirmanter med utviklingshemming, er nylig kommet ut på IKO forlag. Opplegget består av en pakke med lederhefte og kopieringsoriginaler. Her er det også ni "levende bibelfortellinger" på CD som gjør at bildene kan vises på skjerm. Det er dessuten laget 80 bildekort som illustrerer bibelfortellingene. Hensikten er at konfirmanter kan bruke kortene for å gjenfortelle historiene og huske dem. I pakken er det dessuten lagt ved en fortelling om konfirmanterens plass i forhold til Gud og medmennesker. Interesserte finner mer informasjon om dette opplegget på Nord-Norges

Den doble aldringen

Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjons- evne, som ble nedsatt 1. august i fjor, skal i samarbeid med Høgskolen i Bergen få levekårene og livssituasjonen til personer med utviklingshemming i annen livshalvdel frem i lyset. Undersøkelsen som har fått navnet "Den doble aldringen" er nå i gang. Den skal blant annet gi kunnskap om hvilken rolle

kontakten med foreldrene har for eldre utviklingshemmedes levekår, livssituasjon og sosiale nettverk. Undersøkelsen skal dessuten gi kunnskap om gamle foreldres stress, bekymringer og behov for støtte og avlastning. Søkelyset skal i tillegg rettes mot foreldres og utviklingshemmedes egne ønsker og behov. Det skal både gjennomføres dybdeintervjuer med 20 foreldre som

vil være 70 år eller mer og med utviklingshemmede i aldersgruppen 30 – 60 år. Interesserte finner mer informasjon, både om det nye dokumentasjonssenteret og prosjekt "Den doble aldringen", på senterets nye hjemmeside www.dok.no NFUs forbundsleder Helene Holand er for øvrig varamedlem til styret for det nye dokumentasjonssenteret.

Livssynsfrihet

"Rett til å være et helt menneske – tros- og livssynsfrihet for alle" er tittelen på en nasjonal fagkonferanse som arrangeres i Oslo 2. november i år. Arrangøren ønsker primært med denne konferansen å legge til rette for at mennesker med utviklingshemming skal oppnå reell selvbestemmelse i forhold til sin tro eller sitt livssyn. Samtidig vil de mange hindringer som må tas bort for at alle skal ha lik mulighet til å praktisere sin tro eller sitt livssyn, bli belyst. Bakgrunnen for konferansen er at Kirkemøtet høsten 2006 skal ha en åpen folkekirke som hovedtema. Erfaringer har nemlig vist at utviklingshemmede ofte blir glemt når kirken taler om å skape en kirke for alle.

På konferansen skal blant annet høgskolelektor Karl Elling Ellingsen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag orientere om "Selvbestemmelse" med NFUs forbundsleder Helene Holand som respondent. Fylkesmann Anne-Enger Lahnstein skal innlede om "Ansvarsprinsippet" med advokat Petter Kramås som respondent.

Endelig innbydelse med program sendes ut i løpet av mai. De som ønsker nærmere opplysninger nå, kan kontakte Kirkerådet ved diakonirådgiver Kristin Fæhn på e-post kristin.fehn@kirke.no Hennes telefon er 23 08 12 61.

Ordbok

En nettbasert ordbok med 500 tegn til tale-videoer som passer for begynneropplæring er nå tilgjengelig. Bakgrunnen er at det i flere år har vært stor etterspørsel etter materiell for å ta i bruk tegn som støtte til tale. Den nye ordboka kan brukes til opplæring og egenaktivitet for mennesker som trenger tegn til tale. Dette er en gratis ressurs som kan lastes ned fra internett og spilles av som enkeltfiler direkte i et avspillingsprogram. Bredbåndstilgang er en fordel. I tillegg er filene laget i to formater (QuickTime-format og Windows Media-format) som gjør det mulig å bruke dem som enkeltfiler i andre dataprogrammer – for eksempel PowerPoint. Se www.tk2.no/tegnitale Prosjektleder for ordboka, Maia Eric ved Trøndelag kompetansesenter kan gi nærmere informasjon på telefon 74 02 28 30.

Diakonistiftelsens nye nettportal www.troshandboka.no som ble åpnet i januar i år. Her er det også lagt ut en fyldig oversikt over tilskuddsordninger som utviklingshemmede kan ha krav på i forbindelse med sin konfirmasjonsundervisning.

d seier!

Hovedtillitsvalgt i FO i Tromsø kommune, Morten Sebulonsen: - Optimistisk nå

(RO) i mars i år. Her stiller RO også spørsmålsteget ved hvorvidt et ”så stort og institusjonslikt senter vil virke positivt for kvalitetsutvikling og føre til mer effektiv drift”. RO tilrå at ”prosjektet Hvilhaug vurderes på nytt” og at ”tiltak og tjenester til innbyggere med utviklingshemming bør gjennomgås særskilt med mål å øke brukerfokus i tillegg til å effektivisere drift”.

Andre løsninger

Rådmannen ønsker nå at saken skal utredes bredere og at det skal ses på andre løsninger. Han vil at arbeidet skal munne ut i en handlingsplan om tjenester til utviklingshemmede som skal legges frem til politisk behandling i løpet av sommeren 2006.

TEKST OG FOTO:

BITTEN MUNTHE-KAAS

- Jeg var lenge redd for at kommunen ville trumfe gjennom en samlokalisert løsning for ulike grupper utviklingshemmede på Hvilhaug. Nå ser jeg derimot optimistisk på det videre arbeidet med å utrede alternative tiltak for de mange som trenger det.

Etter lang fartstid som hovedtillitsvalgt for Fellesorganisasjonen i Tromsø kommune er Morten Sebulonsen overrasket over at det viste seg å være mulig å få kommunen til å snu i Hvilhaug-saken etter å ha satset så tungt på en løsning. Han ser imidlertid frem til at de ansatte, i likhet med brukerne, får anledning til å komme mer på banen og bli hørt når alternative løsninger skal vurderes.

Morten Sebulonsen er glad for at brukerne til slutt greidde å få gjennomslag for sitt syn på at en storinstitusjons-løsning på det gamle sykehjemmet ville være å gå på tvers av ansvarsreformens intensjoner. – Nå må alle parter i samarbeid finne frem til gode løsninger. Vi ser ikke minst frem til en korrekt saksbehandling der alle involverte parters syn får komme frem både i referater og protokollførelse, sier Morten Sebulonsen

Kommunalsjef Per Limstrand om utredningen av alternative løsninger til Hvilhaug:

- Ser fram til dialog og nært samarbeid

Kommunalsjef Per Limstrand.

- Tromsø kommune verken kan eller vil tvinge brukerne til å ta i mot et tilbud på Hvilhaug som de ikke ønsker. Vår jobb er tvert i mot å legge tilbudene til rette for den enkelte så godt som mulig. Nå ser jeg fram til at brukerne, representanter for de ansatte og fagfolkene våre i tett dialog og nært samarbeid finner fram til de beste tiltakene for de mange som trenger det.

Kommunalsjef Per Limstrand i Tromsø tar Helse- og sosial-komiteens enstemmige vedtak om at alternativer til en samlokalisert løsning for utviklingshemmede på Hvilhaug må utredes, til etterretning. På spørsmål om hvordan han synes det er å se tilbake på denne prosessen så langt, svarer Limstrand at det nedlagte sykehjemmet med sin store bygningsmasse var et fristende alternativ for kommunen – sett i forhold

til de mange, ulike og akutte behovene som flere grupper utviklingshemmede i Tromsø har for bedre tilbud.

- Dette var også bakgrunnen for at fagfolkene våre gikk inn for denne løsningen med stor entusiasme. I ettertid må vi imidlertid erkjenne at planleggingen gikk for fort og at brukerperspektivet ikke ble ivare tatt godt nok.

Nå regner jeg derimot med at represen-

tanter for brukernes og ansattes organisasjoner i samarbeid med fagfolkene bretter opp skjorteermene og i tett dialog finner fram til alternative løsninger som er i samsvar med normaliserings-tankegangen og dermed i tråd med den byen for alle som vi vil at Tromsø skal være. Med den budsjetteringen vi har fått for tiltak for utviklingshemmede i kjølvannet av Hvilhaug-saken, ligger alt til rette for at vi skal få

til gode alternative løsninger – og det uten store forsinkelser, presiserer Per Limstrand.

Leder av NFU Tromsø lokallag:

- Jeg er fornøyd – så langt!

- Jeg er fornøyd - så langt - med Helse- og omsorgskomiteens vedtak og at rådmannen har tatt NFUs protester på alvor. Nå skal lokallaget yte det vi kan i planleggingen av alternative tiltak til Hvilhaug-prosjektet. Med 75 millioner kroner til rådighet, pluss verdien av Hvilhaug, vil vi endelig få det løftet på 100 millioner kroner som utviklingshemmede og deres familier i Tromsø så lenge har ventet på.

På spørsmål om hvilke alternative tiltak NFU Tromsø lokallag vil

anbefale at det skal satses på i stedet for Hvilhaug, svarer leder Lillian G. Rasmussen at pengene uansett er øremerket avlastning og dagsenter. – Vi kommer fortsatt til å gå inn for at tomten på Kvaløya, som ble øremerket utviklingshemmede for tjue år siden, skal brukes til avlastningsbolig for barna. Hvordan de andre tiltakene skal utformes og lokaliseres, må vi komme frem til i samarbeid. Det viktigste er uansett at prosjekt Hvilhaug som storinstitusjon for ulike grupper utviklingshemmede med forskjellige behov er lagt død – en

gang for alle. Nå er det om å gjøre at pengene brukes riktig og på en måte som tromsøværingene kan være stolte av i fremtiden, understreker Lillian G. Rasmussen.

- Endelig får vi det løftet som utviklingshemmede og deres familier i Tromsø så lenge har ventet på, sier Lillian G. Rasmussen.

av Helene Holand

Det er skolen som skal tilpasse seg elevene

Endelig er den inkluderende skolen satt på sakskartet. Av alle ting er det en dokumentarfilm om et foreldrepar sin fortvilte kamp mot hjelpeapparatet, kampen for å bli trodd på at barnet ikke utvikler seg som andre, kampen for å få en diagnose, som har satt fart i skoledebatten. I skrivende stund er det i all hovedsak lovprisningen av spesialskolenes fortrefelighet som har kommet fram. Våre erfaringer, vi som valgte nærskolen og klassetilhørighet for våre barn, har til nå ikke blitt lyttet til. I skrivende stund er det en dag igjen til skolekonferansen vår med den inkluderende skolen som tema. Det er lov å håpe at denne konferansen kan løfte

debatten slik at den blir mer nyansert.

Foreldre som er misfornøyd med det tilbudet deres barn får på nærskolen, tror på påstandene om at alt er så mye bedre på spesial-skolene. At forskning viser noe helt annet, kjenner de ikke til. De opplysningene blir ikke videreformidlet av lærere som ikke ønsker elever med spesielle behov på sin skole.

Utdanningsforbundet taler varmt om spesialskolene uten å reflektere over sin egen rolle som talsmenn for den yrkesgruppen som har hatt hovedansvaret for å utvikle en inkluderende skole fra loven trådte i kraft i 1975. På

disse tretti årene har de ikke lykket med dette arbeidet. De gode eksemplene vi har sett, har vi fått ikke på grunn av lærerorganisasjonene, men på tross av dem. De gode eksemplene er det enkeltlærere og foreldre som har jobbet fram. Og de har ofte stått på hardt i motvind. Disse lærerne har tatt på alvor at det ikke er elevene som skal tilpasse seg skolen. Det er skolen som skal tilpasse seg elevene.

Både lærere og politikere skjuler seg bak ideologien om den enkeltes rett til selv å velge. For å kunne velge, må du ha kunnskap om de alternativene du kan velge mellom. Alle foreldre vil velge det de mener

er best for sitt barn, ut fra de alternativene de kan velge mellom. Ingen av oss ville valgt å la vårt barn gå på en skole der rektor og kontaktlæreren klart sier fra at vårt barn er uønsket på denne skolen. Så hvor reelt er det valget mange foreldre får?

Ingen har til nå gått inn i debattens kjerne, ønsker vi et samfunn der alle har like retter og plikter, et inkluderende samfunn? Hva må til for å skape et samfunn for alle?

NFU sin holdning er klinkende klar. En forutsetning for et inkluderende samfunn er at vi alle har tilgang til de samme sosiale arenaene. Uten en skole for alle, får vi aldri et samfunn for alle.

Årsmøte og konferanse i NFU Sogn og Fjordane

NFU Sogn og Fjordane hadde konferanse og årsmøte i Førde 18. og 19. mars. Tema for konferansen var NAV (Ny Arbeids- og Velferdsforvaltning).

Til konferansen var landsstyremedlem og NAV Interim-tilsett Tor Eikeland henta inn som førelesar saman med lokale folk frå Aetat, fylkesmannen og KS Sogn og Fjordane.

Under årsmøtet søndag takka tre i fylkesstyret av. Lengst fartstid har Åsta Nordeide, Førde, som har vore nestleiar dei to siste åra. Tidlegare har ho vore styremedlem, skrivar og i mange år fylkesleiar.

Også studieleiar Laila Nistad, Fjaler, har vore med lenge, først som skrivar, sidan kasserar og no siste tida som studieleiar. Jan Endre Fløtre, Stryn, har vore styremedlem dei to siste åra.

Det nye fylkesstyret er slik samansett: Gunhild Skinlo, Gloppen (leiar), Stein Loftesnes, Sogndal (nestleiar), Solbjørg Kirkeeide,

Gloppen (studieleiar), og Stein Erik Øvrebø, Gaular, Jo Gunnar Urheim, Jølster, Gry Sætre, Førde, og Atle Lyngstad Ness, Fjaler, alle styremedlemer.

Varafolk er Rønnaug Stugaard, Eid, Karen Moe, Luster, og Svein Selland, Førde.

Årsmeldinga viste at det blir arbeidd godt i fylkeslaget, og sjølv om det vart

eit lite underskot i 2005, står laget seg bra økonomisk.

Det møtte 39 røysteføre frå 12 lokal-lag.

Leiar i opplæringspolitisk utval, Steinar Sandnes, helsa frå landsstyret og orienterte om aktuelle saker.

TEKST: ATLE LYNGSTAD NESS

FOTO: SOLBJØRG KIRKEEIDE

Gunhild Skinlo t. v. held fram som leiar i NFU Sogn og Fjordane, medan "fadderren og støttekontakten" hennar, Åsta Nordeide, gjev seg i styret etter to år som nestleiar, og to år som styremedlem før det. Åsta har vore med sidan fylkeslaget vart skipa og tidlegare vore både skrivar og mange år fylkesleiar.

Frå konferansesalen i Rica Sunnfjord Hotel i Førde.

Samlingen "Min bror eller søster er annerledes"

Dette var tittelen på det andre kurset som ble arrangert av samarbeidsgruppa i prosjektet "Så fint å møte dokker samla". Kurset var for foreldre og søsken til barn som har multi-funksjonshemming. Vi var vel 80 stykker – 26 barn i alderen 0 til 12 år, og resten voksne.

Vi var på Tambartun Kompetansesenter i Melhus, Sør-Trøndelag.

De minste barna på kurset hadde fart og moro ute og på gymsalen på Tambartun.

De andre barna ble delt inn i grupper og var med på et spennende opplegg på Trøndertun folkehøgskole. Skolen ligger "rett over jordet" – en rask gåtur fra Tambartun. Elever på Folkehøgskolen hadde laget et flott opplegg for ungene på kurset. De var med på Kunstverksted, Rytmeøving og Trommer, Gitar, Sang og Dans. Stor aktivitet hele tiden!

I løpet av kurset, hadde ungene også et eget faglig opplegg med samtalegrupper. De snakket om det å ha søsken som har funksjonshemming, hvilke tanker og følelser de har om dette. Det var både alvorlige og morsomme ting å ta opp, og det var viktig for dem å snakke om dette.

Foreldrene hadde sitt eget kursprogram. Kurset startet med "Søskenbetraktninger". Maja og Guro Sandmo har en søster som har multifunksjonshemming. De er alle i 20-årene nå. De sa at det var vanskelig å sette ord på hvordan det var å være søsken. Spesialpsykolog Per Lorentzen snakket om relasjoner i familien. Han fortalte fra sine egne erfaringer som far til en datter som er døvblind, og kunnskaper som psykolog. Etter innlegget hans gikk foreldrene i grupper. Vi snakket om hvordan vi kan reagere på det å

få et barn med funksjonshemming og hvordan vi kan ta vare på søskens behov i familien.

På dag to av kurset fortalte spesialpedagog Torill Kvan fra Frambu om sine erfaringer fra søskenarbeid. Hun ga oss mange artige, små historier fra barnemunn. Kvan snakket også om at vi har alle forskjellige arenaer der vi snakker sammen. Kvinner og menn, gutter og jenter, har ulike arenaer. Gruppesamtalene gikk på å finne noen konkrete, gode løsninger på hva vi gjør i forhold til søsken. Det kom mange gode eksempler på hvordan vi kan

hjelpe søsken både i familien, i forhold til venner og på skolen.

Kurset ble avsluttet på Trøndertun Folkehøgskole. Ungene hadde fått hjelp av elevene der til å lage kunststilling og en forestilling med trommer og sang og afrikansk-inspirert dans. Full trøkk og energi!

TEKST: ASTRID INGDAL

FOTO: OLAV SKOGSETH

NFU Sør-Trøndelag fylkesårsmøte

Nåværende fylkeslagsleder Steinar Nyland ble gjenvalgt for to nye år på NFU Sør-Trøndelags årsmøte. Årsmøtet ble avviklet søndag 12.03.06 på Quality Panorama Hotell. Det ble et konstruktivt møte med mange innlegg og stor debatt. Bildene er fra festmiddagen og fra selve årsmøtet.

TEKST: VIDAR HAAGENSEN
FOTO: JON ARNE LEISTAD

Fortalte om forholdet til sønnen

- Min sønn med autisme har lært meg mye om språk. Mye jeg som forfatter aldri har tenkt på. For Gabriel må språket være presist og konkret. Ellers raser verden sammen, fortalte forfatter Halfdan Freihow på møte i Asker.

Det fortalte Halfdan Freihow til 30 personer på møte i NFU Asker lokallag i februar. Freihow er forfatter og forlegger. Han har bl.a. skrevet bok om sitt forhold til sønnen Gabriel. Freihow fortalte om prosessen med å skrive boken "Kjære Gabriel". Han fortalte hvordan han fant fram til en form som ikke var utleverende og som var respektfull overfor sønnen. Freihow valgte brevformen. Han leste et kapittel fra boken før de frammøtte samtalte med Freihow.

TEKST OG FOTO: VIDAR HAAGENSEN

Halfdan Freihow leser fra sin bok

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Halfdan W. Freihow
KJÆRE GABRIEL
Font forlag
ISBN: 8281690097
Hft. kr. 99,-

Unikt arbeid for funksjonshemmedes rettigheter

- Det har skjedd en holdningsendring i verden når det gjelder synet på mennesker med funksjonsnedsettelse, sier Knut Roger Andersen fra NFU. Sammen med juridisk rådgiver Hedvig Ekberg jobbet han i to uker som lobbyist i FN, i forhandlingene om en ny konvensjon for funksjonshemmedes rettigheter.

De to deltakerne fra NFU var i FN som delegater i paraplyorganisasjonen Inclusion International (II) sin delegasjon, og tilhørte ikke delegasjonen som representerte de offisielle norske myndigheter.

De to lobbyistene vil ikke undervurdere det arbeidet og de resultatene som ble nådd i løpet av kommisjonens arbeid.

- For første gang i verdenshistorien får man en konvensjon som gjelder alle mennesker med funksjonshemminger, fra vugge til grav. Den omfatter alle aspekter, fra oppvekst og barndom, til utdanning og samfunnsdeltakelse, sier Andersen. Han mener dette avspeiler at det har skjedd en holdningsendring i verden. Det er også en viktig inspirasjon til å fortsette det internasjonale arbeidet og engasjementet.

- Dette arbeidet vil kanskje ikke ha noen virkning i dag eller i morgen. Men om 10 eller 20 år vil denne konvensjonen være enormt viktig, som grunnlaget for å sikre menneskerettene til mennesker med funksjonshemming, og dermed også sikre dem et bedre liv, sier han.

Begrenset enighet

Andersen og Ekberg er imponert over hvor langt man kom i å utferdige konvensjonen, på tross av de store uenighetene mellom land og kulturer.

- Alle landene i FN er enige om at det finnes mennesker med funksjonshemminger i verden. Men der stanser også enigheten, sier Andersen.

Hedvig Ekberg forklarer at nærmere 70-80 prosent av konvensjonsteksten nå er ferdig. Det gjenstår å få på plass en del tunge tema, som familie, internasjonalt samarbeid og rettshandlevne. Og ikke minst må landene bli enige om hvordan man skal overvåke at de landene som ratifiserer konvensjonen følger den opp, og hvilke sanksjoner man skal kunne bruke.

Ikke optimistisk

Neste møte er en to-ukerssesjon i august. Da skal konvensjonen forhandles ferdig, slik at den kan legges frem for behandling i FNs generalforsamling. Den starter 10. oktober og varer ett år fremover. Endelig ratifisering av avtalen kan altså først skje etter 10. oktober 2007.

- Jeg er dessverre ikke optimistisk på at den blir ratifisert. Det er ingen grunn til å tro at for eksempel dagens administrasjon i USA vil ratifisere. Tendensen er at de heller trekker seg fra avtaler, sier Andersen, og viser til at USA allerede har trukket seg fra FNs barnekonvensjon og landminekonvensjon. Han tror Norge og EU vil ratifisere, og håper på det samme fra de fleste afrikanske land. Kina er usikkert, mens USA og en rekke arabiske land sannsynligvis ikke vil.

- Denne konvensjonen tar opp en hel rekke med ganske radikale synspunkter, altfor radikale for mange land. For eksempel slår den fast at alle samfunnsmessige forhold skal tilrettelegges for funksjonshemmede. Det samme gjelder for rettighetene til funksjonshemmede kvinner og barn, som får en egen artikkel, forklarer Andersen.

Viktige sannhetsvitner

Interesseorganisasjonene for mennesker med funksjonshemminger hadde samlet seg under paraplyen International Disability and Development Consortium (IDC). Innad i IDC var det enighet om at bare mennesker med funksjonshemminger skulle tale paraplyorganisasjonens sak i plenums-møtene. Fra II var det flere mennesker med utviklingshemmede med. Disse tok ordet og holdt innlegg ved flere anledninger.

- Det var utrolig verdifullt at vi hadde med mennesker med utviklingshemming som kunne være sannhetsvitner og fortelle om sine liv, påpeker Andersen og Ekberg.

- Jeg er sikker på at delegatene fra mange av de landene som satt i salen, aldri tidligere hadde hørt mennesker med utviklingshemming fortelle om sine liv, sier Andersen. Han påpeker at det var NFU som insisterte på at disse skulle være med, og som rekrutterte og fikk med disse.

En tålmodighetsprøve

Andersen hadde litt erfaring med arbeid i FN-systemet fra før, etter å ha vært observatør i FNs generalforsamling i en måned i 2000.

- Jeg visste heldigvis litt om hva jeg kom til. FN er en svært formell organisasjon. Alt er en tålmodighetsprøve, det blir mange møter, mange ord, mange koder man skal kunne og skjønne, sier han. Han har likevel stor tiltro til FN-systemet.

- Det er ganske formidabelt å oppleve at det sitter representanter fra 191 regjeringer og diskuterer rettighetene til de menneskene vi jobber for til daglig, avslutter han.

TEKST: FRODE ALNE BOLIN

Åpnet skolekonferansen med viktige livstanker

I 2005 fikk Hanne Mathiassen Livsvernprisen av organisasjonen Menneskeverd for sine meninger og følelser omkring debatten om sorteringssamfunnet og fosterdiagnostikk. I 2006 gjorde hun dypt inntrykk da hun åpnet NFUs skolekonferanse med viktige livstanker fra sin diktsamling "En bok om livet". Hanne skriver om livet, kjærligheten og om Gud. Og igjen

viste Skien-kvinnen som har Downs syndrom at vi alle har de samme drømmene og lengslene. Og igjen bidro hun med tanker og meninger med positive holdninger til menneskeverdet. Hennes kunstneriske fremføring ble en verdig åpning på et lærerikt, engasjerende og tankevekkende arrangement.

Hanne Mathiassen formidlet viktige tanker om menneskeverdet på NFUs skolekonferanse.

Negative trender i dagens samfunn

Forbundsleder Helene Holand åpnet skolekonferansen med et nei til segregering og utskillelse:

- NFU tror ikke på et samfunn med segregering og utskillelse. Men dagens samfunn er fullt av disse negative

trendene. Man skiller ut en del elever med spesielle behov og plasserer dem i spesialavdelinger, spesialbarnehager og ikke minst forsterkede skoler – uten at noen ennå har greidd å forklare meg hva det er. Til og med spesial-

skoler som ble vedtatt nedlagt for snart femten år siden, er den dag i dag i drift i stadig flere kommuner.

Forbundsleder Helene Holand åpnet NFUs skolekonferanse med en heller dyster beskrivelse av status quo når det gjelder den stadig sterkere tendensen her i landet til at utviklingshemmede i ulike aldersgrupper blir plassert i særgrupper. – Begrepet ungdomsklubb tøyes lenger enn langt ved at mange voksne går der. Reformen om et inkluderende arbeidsliv omfatter ikke utviklingshemmede. Selv i dag bygges det som fortsatt blir omtalt for noe så vanvittig som "PU-boliger"- psykisk utviklingshemmet bolig. Denne begrepslisten er langt som et vondt år – dessverre.

- Min utfordring til kunnskapsministeren er at det nå tas et krafttak i Norge for at vi skal få en skole for alle, sa Helene Holand.

Holand påpekte at det nå er lenge siden vi har hatt en god ideologisk debatt her i landet om hva slags skole vi vil ha.

- Elever med behov for tilrettelagt opplæring og deres forhåpninger har ikke vært løftet fram i debatten hittil. Med tanke på den til dels sterkt negative inkluderingsdebatten som for tiden går i media, er det på høy tid at vi får løftet frem diskusjonene og får frem NFUs syn og ønsker.

Vi skal ha god kvalitet på den undervisningen elevene får. NFU har etterlyst dokumentasjon på at kvalitetsreformen som Kristin Clemet snakket om, skulle gjelde alle elever. For alle må få god undervisning og ha godt læremateriell tilgjengelig ved skolestart. Ingen skal ha tom skolesekk når undervisningen er i gang. NFU er dessuten opptatt av at den individuelle opplæringsplanen med klare og realistiske mål skal være på plass ved skolestart. Overgangene mellom barnehage og skole og deretter mellom de ulike skoletrinnene må være godt forberedt og oppleves som gode av elevene, lærerne og foresatte.

Holand minnet deretter om Oppføringsloven som kom for over tredve år siden. - Den ga alle barn rett og plikt til skolegang. Likevel blir elevene som trenger det beste og mest skreddersydde opplegget henvist til undervisning av assistenter og ikke av kvalifiserte lærere. Det er ikke mange foreldre med barn uten funksjonshemming som hadde akseptert det. Jeg sier ikke at assistentene gjør en dårlig jobb. Men det er unektelig et tankekor at mye av undervisningen blir utført av ufaglærte. Kunnskapsministeren har signalisert at det nå skal tas initiativ til å få kartlagt skoletilbudet til elever med spesielle behov. Det ser vi fram til. NFU ønsker også at skolene som gjør en god jobb med inkludering blir løftet frem og beskrevet. Min viktigste utfordring til Øystein Djupedal nå er at det umiddelbart tas et krafttak i Norge for at vi skal få en skole for alle, sa Helene Holand.

Djupedal bekymret for elever med lærevansker

- Jeg er bekymret for hvordan elever med lærevansker har det. Norge er ett av tre land innenfor OECD-området som ikke systematisk innhenter data om deres situasjon på skolen og hvilket tilbud de får. Jeg vil derfor umiddelbart sette i gang en kartlegging av situasjonen og deretter målrettede opplæringstilbudene.

Kunnskapsminister Øystein Djupedal åpnet NFUs skolekonferanse "En inkluderende skole – for alle". I sitt foredrag "Inkluderende skole – politiske visjoner" ga han innledningsvis uttrykk for at han er bekymret for hvordan elever med lærevansker og funksjonshemming har det på skolen.

- Mitt syn er at kvaliteten på et samfunn og en skole kan måles ut fra hvordan vi behandler våre svakeste. Dette er en elevgruppe som trenger oss, og da må vi følge opp, presiserte Øystein Djupedal. Som samtidig ga uttrykk for at NFU spiller en viktig rolle i den videre utvikling av en inkluderende skole for alle.

Statsråden forsikret samtidig om at regjeringen ønsker en sterk offentlig fellesskole og siterte fra Soria Moria-erklæringen der det blant annet blir poengtert at "alle meningsker er unike og skal møtes av en skole som forstår og tar vare på deres individuelle forutsetninger".

- Denne regjeringen vil satse på kvalitet og mangfold i en barnehage og skole som inkluderer alle, sa Djupedal, uten at han dermed ville gi noen løfter om når en inkluderende skole vil være på plass.

Vanskelig metode

Djupedal ga ellers uttrykk for at det å øke fellesskapet, deltakelsen, demokratiseringen og utbyttet er viktige trekk ved inkludering.

- Det betyr at vi endrer systemet rundt elevene og tilpasser opplæringstilbudet til den enkelte. Prinsippet om inkludering er imidlertid noe som gjelder alle. Det handler om å utvikle kvaliteten av opplæringen, av organiseringen, av arbeidsmetodene, av sosiale

Jeg er bekymret for hvordan elever med lærevansker har det på skolen, sa statsråd Øystein Djupedal.

og kulturelle forhold og de resultatene man når. Inkludering er imidlertid ingen enkel metode. Det skal prege og gjennomsyre organisering og virksomhet i alle barnehager og skoler. Inkludering som styrende prinsipp må ligge til grunn for at skolen utvikler seg som en lærende organisasjon, presiserte Øystein Djupedal.

Kunnskapsløftet

Han viste også til at Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å iverksette

en bred evaluering av Kunnskapsløftet i perioden 2006-2011.

– Sentralt i evalueringen er blant annet innhold og læringsutbytte. Evalueringen skal i tillegg omfatte tilpasset opplæring og spesialundervisning, Statped-systemet og PPT. Dette siste punktet vil jeg stressere overfor direktoratet. Vi må få svar på hva slags kompetanse kommuner og fylkeskommuner trenger for å ivareta alle elever. Jeg vil vite i hvilken grad kommunesektoren, skoler og lærere

får den støtte og veiledning de trenger. Et annet grep jeg vil ta er å be fylkesmennene om å se nærmere på dette feltet. De er allerede pålagt å føre et aktivt tilsyn med kommunesektoren på dette området. Jeg vil nå forsterke dette budskapet i min dialog med fylkesmennene, sa Øystein Djupedal.

- Inkludering umulig med en ekskluderende tankegang

- Fyrtårn-skolene som ivaretar elever med utviklingshemming må løftes frem og beskrives, mener Steinar Sandnes.

Steinar Sandnes er bekymret over stadig flere segregerte skoletilbud:

- Det er umulig å skape en inkluderende skole i et samfunn som preges av en ekskluderende tankegang. Stadig flere segregerte tiltak blir etter min

mening opprettet enten fordi skolen mangler kompetanse i organisering, faglig innhold og metodikk – eller fordi den rett og slett mangler vilje til å ta den utfordringen som kravet til tilpasset opplæring og en inkluderende skole gir

Steinar Sandnes la ikke fingrene i mellom i sitt foredrag på en meget vellykket skolekonferanse som han innholdsmessig hadde et viktig ansvar for. NFUs skolepolitiske talsmann mente blant annet at det er uetisk at et samfunn bruker store ressurser for å bygge opp den enkeltes ferdigheter gjennom et nesten 20-årig skoleløp for deretter å kutte og redusere ressursen som er knyttet til kommunal voksenopplæring som skal bidra til at grunnopplæringen utkrystalliserer seg i livskvalitet. Det hjelper med andre ord ikke å la en elev gå i en inkluderende skole hvis de deretter skal ut i et ekskluderende samfunn, fastslo Steinar Sandnes.

Taper med grupper

Han gikk også til angrep mot oppløsningen av klassebegrepet i kjølvannet av Kunnskapsløftet.

- Pedagogisk sett burde dette utløse

kreativitet for å tilpasse opplæringen og skape inkludering. Nå ser vi imidlertid at kommunene benytter sjansen til å spare penger ved å etablere ”grupper” på langt over 30 elever. Jeg tror at det er mange flere enn elever med utviklingshemming som vil tape på en slik utvikling. Det er også grunn til å tro at en slik organisering gjøre det lettere å kamufflere at det opprettes grupper med utgangspunkt i evnenivå – som er i strid med nasjonale føringer.

Skolen skal selvsagt sortere og differensiere for å kunne individualisere, fortsatte Sandnes.

- Men det er når noen systematisk blir holdt borte fra den gjengse sorteringen at noe blir feil. Skal elever med utviklingshemming få sjanse til utvikling, må de ha tilgang til samme utviklingsarenaer som andre. De må trolig positivt diskrimineres i tillegg ved at det settes inn ekstra ressurser for å kompensere for funksjonshemmingen. Denne positive forskjellsbehandlingen har lenge vært et kvalitetsstempel i samfunnet vårt, og det bør den fortsatt være. Men spørsmålet er hvordan departementet og statsråden kan godkjenne en utvikling med stadig flere forsterkede og ekskluderende tiltak og

Klassens blomst

Guro og klassekameratene fikk nylig i oppgave å skrive noe pent om hverandre. Alle fikk tilbakemelding om seg selv. Her er elevenes mening om Guro:

"Heisann sveisann Guro! Du er grei og kul! Det sier de du går i gruppe med! De sier du er snill og kjempeflink til å trene! Du er stilig og litt "tullat"! En ordentlig morojente som alltid er glad! Du er klassens blomst, og du har aldri gjort noe vondt!"

Mamma Gørild Skanckes perspektiver om inkludering: Guros hverdag

på samme tid snakke om en inkluderende skole. For meg er det noe som "ikke henger på greip".

Fyrtårn-skolene

Sandnes var samtidig opptatt av at det nå må letes med lys og lykte for å finne eksemplene på fyrtårn-skoler som ivaretar behovet som elever med utviklingshemming har for spesielt tilrettelagt opplæring. – Det er svært viktig at disse skolene må løftes frem og beskrives. For her viser enkeltpersoner langt mer enn systemet hva som bor i elever med utviklingshemming. Sårbarheten ved at slike gode opplegg er så vidt avhengige av enkeltpersonene må samtidig påpekes. Disse vellykkede eksemplene må for all del ikke automatiseres og effektiviseres vekk – slik vi har gjort med de ordnære fyrtårnene. I så fall går skuta Norge på grunn!

I motsetning til de fleste andre foredragsholderne som med ulike innfallsvinkler belyste den inkluderende skolen mer teoretisk på NFUs skolekonferanse, fikk deltakerne oppleve trønderjenta Guros hverdagsliv i et inkluderende perspektiv - sett gjennom mamma Gørild Skanckes briller. Og det ble gjort i dyp respekt og kjærlighet til en femtenåring som alltid vil ha behov for bistand 24 timer i døgnet, men som lever et meningsfylt liv – fullt av opplevelser og læring.

Gørild Skancke brenner for å vise at inkludering av barn med funksjonsnedsettelse er veien å gå. Til det bruker hun sin datter som eksempel. Hun legger samtidig ikke skjul på at det har kostet, for ingenting har kommet av seg sjøl. Og femten års nattevåk har også satt sine spor. Allerede da Guro skulle inn i barnehagen, måtte hun og pappa Arnfinn Flenstad kjempe mot en hjemkommune som vurderte å opprette en egen paviljong– noe som heldigvis ble for dyrt. Dermed fikk Guro gå i samme barnehage og videre samme barne- og ungdomsskole som storebroren, som mente at det var en selvfølge.

Foreldrenes kamp for Guro har endret omgivelsenes holdninger. Samarbeidet mellom de voksne rundt henne på skolen har vært preget av dialog og ikke minst samme holdning om at alle elever skal være en del av fellesskapet der. Det startet med spesialpedagogen i barnehagen som i utgangspunktet beklaget at hun ikke hadde erfaring med elevgrupper som Guro representerte. "Flott!" svarte mamma Gørild. For da visste hun at spesialpedagogen ikke dro gamle holdninger med seg. Klassekameratenes foreldre har etter hvert gitt uttrykk for både hva de selv og barna deres har lært av at Guro er elev på skolen. Skolen på sin side har sett mange positive effekter av at det ble åpnet opp for "annerledeshet". I sitt foredrag minnet Gørild Skancke om at barn er enormt inkluderende - hvis de bare slipper til.

Overgangene

Gørild Skanckes erfaring er ellers at planleggingen av overgangene til et nytt skoletrinn ikke kan begynne tidlig nok. - Det hendte at rektor ikke kunne være med på disse møtene da Guro skulle begynne på ungdomsskolen. Da ba jeg alltid om å få møtet utsatt. For det settes i gang viktige prosesser

da som en nøkkelperson som rektor må ta del i. Jeg informerte hele personalet på ungdomsskolen om Guro før skolestart. Det er viktig at skolen har en inkluderende holdning. Dette er en kontinuerlig prosess hvor det ikke er elevene, men de voksne som representerer de største utfordringene.

Guro har etter hvert fått brukerstyrt personlig assistanse (BPA) med mamma Gørild som arbeidsleder. En av assistentene, Kjersti Aagaard, har med unntak av et par år fulgt Guro siden barneskolen. Hun er bevisst på å trekke seg tilbake fra Guro på skolen slik at medelevene får slippe til. Guro er sammen med de andre på prosjekter og er ellers med i klassens timer, selv om hun følger sin egen IOP. I tillegg har hun faste timer og opplegg i ridning, på kulturskolen, biblioteket og svømmehallen. Hun er med på konserter, teater, turer og andre arrangementer.

Gørild Skancke mener det er deres oppgave som foreldre å bidra til at Guro er til stede og deltar.

- Gjennom det er vi med og påvirker andres holdninger til inkludering. Derfor er jeg også alltid med på foreldremøtene på skolen – selv om Guro har en annen læreplan enn de andre. Det er viktig at foreldre til elever med funksjonsnedsettelse markerer seg ved å delta i diskusjonen om klassekameratenes læringsmiljø i stedet for bare å fokusere på våre egne barns behov.

Konfirmasjon

Guro skal konfirmeres i mai. Hun deltar på forberedelsene sammen med de andre, også på konfirmasjonsleiren og på pilegrimstur til et kapell på fjellet. Hun skal få Rørosdrakt i konfirmasjonsgave. Et uvanlig antrekk i Melhus der de fleste bruker Trønderbunad. Men mamma Gørild håper og tror at også det vil bidra til at datteren skiller seg ut på en positiv måte.

Den neste store bøygen både Guro og foreldrene står overfor nå er videregående skole. Og fortsatt mener Gørild Skancke og Arnfinn Flenstad

Fra klassen til Guro Skancke. Maren prøver ståstativet mens Åshild og Guro puzler. FOTO: KJERSTI AAGAARD

– Barn er enormt inkluderende – hvis de bare slipper til, sier Gørild Skancke.

at nærskolen er den rette. De bygger på sin erfaring om at gode løsninger nesten aldri handler om systemer eller lovverk, sjelden om ressurser, ofte om kreativitet og alltid om vilje!

Skeptisk til troen på "indikator-regimer"

- Den viktigste kartleggingen vi kan foreta nå er å finne frem til de gode skoleeksemplene, sa Kjellbjørg Lunde.

Utdanningsdirektør Kjellbjørg Lunde er skeptisk til troen på indikator-regimer.

- Vi må tvert i mot diskutere behovet for denne type kartlegging meget

nøye og ikke nok en gang bruke store ressurser på undersøkelser om elevers diagnose og begrensninger fremfor på den enkeltes utviklingsmuligheter.

Utdanningsdirektør Kjellbjørg Lunde ga i sitt foredrag på NFUs skolekonferanse samtidig uttrykk for at det nå er på tide å rette søkelyset på det som fremmer læring, på selve læringsmiljøet og ikke minst på lærernes praksis.

- Det må ses nærmere på hvordan vi kan gjøre en best mulig innsats i forhold til de styringsdokumentene vi har og så utnytte de faglige og økonomiske ressursene slik at de kommer best mulig til nytte der de største vanskene er. Jeg mener derfor at den viktigste kartleggingen vi kan foreta nå, er å finne frem de gode skoleeksemplene. Det er de som viser oss veien!

Lunde viste til at det nå pågår et arbeid i Hordaland for få all tilgjengelig ekspertise på tilrettelagt opplæring til å jobbe i et fellesskap. - Vi har laget samarbeidsavtaler der det står hvordan de

kan samhandle bedre. Det er opprettet plangruppe der alle faggrupper diskuterer hvordan de sammen kan gjøre denne jobben bedre og hvordan vi på best mulig måte skal formidle dette ut til skoleeiere og andre involverte parter slik at de kan få inspirasjon. Det er arrangert regionsamlinger for fagfolk som har med individuelle planer å gjøre der de jobbet praktisk og konkret med hvordan individuelle planer skal utformes for å fritta foreldre og andre pårørende for mye av ansvaret.

Det er unektelig et stort nederlag for oss som har en godt betalt jobb at det fortsatt kommer inn mange klager fra foreldre som i stor grad må gå runddansen i denne sammenheng selv. Mitt håp er at vi skal få slutt på dette i Hordaland om ikke altfor lenge. Nå skal det startes et modellforsøk i Vestland fylkene som er basert på lovverket og den kompetansen vi har, for å få dette til å fungere. Med gode hjelpere tror jeg at vi skal få det til, sa Kjellbjørg Lunde.

Krevende å arbeide med verdier og holdninger

Rådmann Per Harr med fokus på betydningen av at reformer forankres verdimessig:

- Vi som jobber i kommune-Norge føler av og til at det tres reformer ned over hodene på oss. Og når sant skal sies er vi faktisk blitt flinke til å håndtere dem – i hvert fall instrumentelt. Men så er det noe med at reformer skal forankres et sted. Og jeg spør hvem det er som sikrer at en reform for eksempel om at barn og unge skal ha en

felles læringsarena får en verdimessig forankring hos de aktørene som skal sette dem ut i praksis? Det er ikke nok å skrive et rundskriv, arrangere et kurs og lage informasjonsbrosjyrer.

Rådmann Per Harr fra Randaberg kommune i Rogaland påpekte i sitt foredrag om "Rammevilkår for gjennomføring av en inkluderende skole i kommunene", at det å jobbe med verdier og holdninger er krevende.

- Verden er full av de beste intensjoner. Men det er forskjell på å ha gode intensjoner og realisere dem. Kanskje kommunene skulle lage sine egne skolepolitiske manifeste om hva det er vi ønsker å stå for, hva slags verdier som skal prege skolen og hva dette konkret skal bety for skolene i for eksempel Randaberg kommune. Vi må samtidig brette ned disse honnørordene og gi dem en konkret hverdagslig betydning. For når det kommer til stykket har vi

- Reformen må verdimelessig forankres, sa rådmann Per Harr.

utrolig forskjellig innfallspport når vi for eksempel hører ordet deltakelse – og hva det skal det bety i vår kommune.

Eierforhold blant lederne

Harr var opptatt av at han som rådmann ikke blitt trukket inn i arbeidet med å definere hva inkludering i sko-

len skal være.

- Det er mange andre uvitende rådmenn der ute. Så kan man hevde at det får være opp til oss å holde oss orientert. Problemet er at vi har mye vi skal holde oss orientert om. Men jeg tror at det å oppnå et eierforhold og identifikasjon hos ledere av tjeneste-

produksjonen i en kommune i denne sammenheng, uansett er et av de viktigste suksesskriteriene!

Harr rettet deretter blikket mot Danmark der elever med funksjonshemninger i stor grad går på spesialskoler. - Danskene er i ferd med å rendyrke testsystemer og prestasjoner. Her i landet går vi sannsynligvis mot et stadig mer segregert skolesystem. Jeg tror ikke dagens enhetsskole vil bli til å kjenne igjen om ti år. Jeg ser samtidig en utvikling ved enkelte skoler som tar større ansvar for sine læringskvaliteter. Det ligger betydelige ledelsesmessige utfordringer i dette. For en samlet og entydig ledelse skaper gode kollektive kulturer mellom ansatte, foreldre og elever som et alternativ til de individorienterte skolene. Det kollektive ledesperspektivet må derfor handle om å bidra til at det skjer en felles verdiorientering på skolene i tillegg til kontinuitet, gode strukturer og at lærerne opptrer samlet og lojalt overfor verdigrunnlaget og det felles synet på hva læring er. For læring skjer hele tiden innenfra, presiserte Per Harr.

Rektor Einar Fanebust om halvert timetall til tilpasset undervisning: Under grensen for det forsvarlige nå

- De timene vi før har hatt til å gi tilpasset undervisning, er omtrent halvert. Det er dramatisk. Hvert år har lærerstaben blitt mindre. Politikerne mener det er forsvarlig. Det er deres jobb å definere hva det skal være. Jeg tror bestemt at vi ligger under den grensen nå.

I sitt foredrag "Den virkelige verden sett frå skoleleder sitt ståsted" kom rektor Einar Fanebust ved Osteriede skole i Lindås utenfor Bergen inn på at det ikke bare er Lindås kommune som

kutter i tallet på lærere for å få økonomien i balanse. I forbindelse med valgkampen sendte han brev til alle de politiske partiene på Stortinget der han forsøkte å forklare hvordan kommunene tar lærere fra skolen. Fanebust mener det må være en politisk utfordring å finne en løsning på dette problemet.

- Jeg er bare opptatt av resultatet og at vi får tilstrekkelig med timer å rutte med. Bare da kan vi få den forsvarlige undervisningen som politikerne sier at vi skal ha, påpekte Fanebust. Som

minnet om at den vonde sirkelen vi er inne i nå, må stoppes. Reduksjon av timetallet til tilpasset opplæring betyr i sin tur en kostbar løsning, ettersom det fører til økte utgifter til spesialundervisning.

Fanebust var samtidig opptatt av at elever som får spesialundervisning er beskyttet av loven. - De har klagerett og får stort sett medhold av fylkesmann og stat når de gjør det. I den grad andre elever har klagerett, er det nytt for meg, som burde ha kjent til

den. Deres klagerett må i så fall være ganske sovende. Når vi som rektorer skal si fra om at undervisningstilbudet elevene våre får er uforsvarlig, holder det likevel ikke bare å hevde at det ikke er godt nok. Vi må ha dokumentasjon. Det har vi ikke – og jeg vet ikke hva jeg skulle bygget en slik prosedyre på heller.

Skoleeiers ansvar

I motsetning til tidligere virker det i dag som om skoleeiers ansvar for opplæringen er blitt borte. Jeg har ringt til en del dyktige skolekommuner for å høre hvordan det fungerer der og fått vite at de som fortsatt har den gammeltdagse skoleorganisasjonen med et skolekontor og en skolesjef driver med gode resultater. Jeg kjenner derimot

ikke til gode skolekommuner som har dagens to-nivå-modell med et statlig og et skolenivå. Men jeg håper de finnes. Jeg skulle gjerne sett en evaluering av hvilken modell som ligger til grunn for god skoleutvikling. Da den nye læreplanen kom i 1997, ble det utført et stort arbeid på kommunenivå i forhold til hvordan den skulle innføres. Med Kunnskapsløftet er det blitt helt opp til den enkelte skole hvordan vi skal gripe fatt i dette. Jeg opplever det som meget skremmende, sa Einar Fanebust.

- Skoleeiers ansvar for opplæringen ser ut til å ha blitt borte, sier rektor Einar Fanebust.

Historien om Øyvind

Det var i alt tre parallellsesjoner på NFUs skolekonferanse. Mange ville høre mamma Anita Tymi og lærer Lisbeth Bjarhov fortelle om opplæringstilbudet som andreklassingen Øyvind får etter Karlstad-modellen på Østbyen skole i Bodø. De fikk også se en film som to avgangselever ved media/kommunikasjonslinjen ved en videregående skole har laget om dette opplegget. Øyvind har Downs syndrom. Både han og medelevene på samme trinn får opplæring i tegn til tale. Andreklassingen har sin egen ukeplan. Med unntak av gjennomsnittlig en time pr. dag er han ellers sammen med de andre i sin gruppe på i alt 16 elever.

PP-tjenesten må gå helt nye veier

- De fleste kontaktlærere er for lite opptatt av PP-tjenestens arbeid, sa Astrid Bekkevold.

Virksomhetsleder ved PP-tjenesten i Fredrikstad, Astrid Bekkevold:

- PP-tjenesten må gå helt nye veier hvis den skal overleve. Vi må bli nyttige for skolen som har fått den store utfordringen det er å tilpasse og differensiere. I dag er det all grunn til å stille spørsmålsteget ved hvorvidt mange PP-tjenere bruker kompetansen sin riktig, eller om de i hovedsak fungerer som skrivebordspedagoger.

Virksomhetsleder ved PP-tjenesten i Fredrikstad, Asbjørg Bekkevold, som selv er mor til et gutt med funksjonshemming, ga i sitt foredrag samtidig uttrykk for at ansatte i PP-tjenesten sløser bort tiden sin hvis de tror at jobben deres er å løpe rundt med en testkoffert og ellers i hovedsak befinne seg utenfor barnas arenaer.

- Vår oppgave er tvert i mot å ha et blikk på den enkeltes læringsutbytte,

samhandling og mestring – der barnet er.

Bekkevold la også vekt på utfordringene PP-tjenere har som sakkyndig instans for det enkelte barn. – Vi må samtidig ha vårt fokus på skolen som organisasjon og på hvordan den inkluderer alle elever i forhold til den enkeltes behov i skolehverdagen. Vi må i tillegg være sakkyndige i forhold til kommunenivå i den forstand at vi formidler det vi vet om hva som skal til for å gi god og differensiert opplæring.

Skal vi komme lenger med inkludering, handler det med andre ord mye om å tenke kreativt nytt og våge å anvende ny kunnskap i klasserommet og i utvikling av læringsarenaer i praksisfeltet. Skolen som organisasjon må på sin side jobbe for hvordan den bedre kan møte hver enkelt elev og ha et skarpere blikk mot de som skal lede grupper og sammensatte klasser. Men hittil har kontaktlærerne i for liten grad vært opptatt av PP-tjenestens arbeid, mente Astrid Bekkevold.

Møteplasser

Hun viste til at PP-tjenesten i Fredrikstad i løpet av de siste fire årene har etablert atten nettverksgrupper som fungerer som åpne hus og møteplasser for barn, foreldre og lærere. – Mennesker i samme livs- og arbeidssituasjon har felles interesser. De får mer ut av å dele sine erfaringer enn å høre en foredragholder dosere noen timer. Vi ser at deltakerne i de ulike nettverksgruppene har et stort behov for å komme sammen for å drøfte læring, lek, fritid eller hva det måtte være. Det har også skapt en trygghet i tjenesten vår. Deltakerne i de ulike nettverksgruppene gir oss unik kunnskap blant annet om det enkelte barn i tillegg til at vi lærer utrolig mye av de som kommer.

Offentlig gratis

Christine Mo Hovind fra Utdanningsforbundet:

- Vi er oppfattet av offentlig opplæring for alle. En av sakene som står høyt på Utdanningsforbundets program, handler om å begrense utviklingen av alternative barnehager, alternative skoler og høyskoler som er basert på profitt. Vi mener at det er den offentlige gratis skolen for alle som er det beste alternativet.

Christine Mo Hovind fra Utdanningsforbundet stilte spørsmål om hva som må på plass for å få til den inkluderende skolen for alle.

- En ting er sikkert: Det holder ikke med store visjoner og riktig politikk alene. Vi har diskutert den inkluderte skolen i alle år. Men det har vist seg

Givende konfe

s skole det beste alternativet

vanskelig å komme bort fra festtalene. Nå må vi titte under den tomme retorikken og se nærmere på hva som faktisk må på plass.

Hovind påpekte at politiske programmerklæringer ikke er nok for å skape en inkluderende skole. Når vi sier at vi har den riktige politikken på plass – er det dessuten fare på ferde.

Reform-kåtheten

Det har lenge hersket en reform-kåthet i Norge. Ikke før er en reform over før vi går løs på den neste. Dette utmatt de som jobber i systemet. Det er heller ikke sikkert at man endrer fokuset på denne måten heller. Vi skulle i stedet spurt oss om hva det er vi trenger, hva det er som må til, hva slags ressurser

det er behov for. Men når vi i Utdanningsforbundet gjør det, får vi beskjed om at vi maser.

Samtidig som Utdanningsforbundet er opptatt av fellesskapsskolen og en inkluderende skole for alle, har vi også fokus på at en skole i Oslo og Finnmark skal være mest mulig likeverdige. Vi er med andre ord opptatt av nasjonale standarder. Hvis vi skal kunne sjonglere med dette lokalt, vil det være med på å true en likeverdig og felles skole for alle, sa Christin Mo Hovind.

Utdanningsforbundet er opptatt av nasjonale standarder, sa Christin Mo Hovind.

eranse

Dan R. Schimmel fra Landsforeningen LEV i Danmark synes NFUs skolekonferanse var spennende og givende. – Det er likevel ikke sikkert at vi i Danmark deler alle tanker om integrering. Men det er derimot sikkert at det på konferansen ble reist faglige spørsmål og kanskje også gitt noen interessante svar som handler om at dette ikke dreier seg om et enten eller – men både og. Det handler om å skape basis for inkludering for alle som kan ha nytte av det og det spesielle når det gavner den enkelte. Konferansen gjorde det også klart at spørsmål om inkludering i like høy grad er et spørsmål om politisk ideologi som utsikten til et bedre læresystem, mener Dan R. Schimmell.

www.tromso-taxi.no

BRENNO BLIKK

V/ Audun Brenno, Gol

Tak, blikk og ventilasjon
906 41 247

Melby Auto

Et Mekonombil Verksted
Melby Gård, 2013 Skjetten

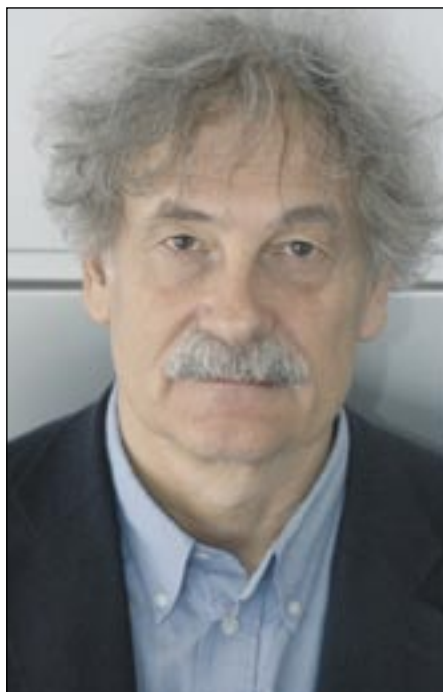
Tlf. 63 84 50 69

Fax. 63 84 15 80

www.melbyauto.no

- Nedlegging av klassen er svært segregerende

- Det å bryte opp den langvarige relasjonen som en klasse innebærer gjennom å lage grupper, er svært uheldig, mener professor Stephen von Tetzchner.

- Det å være en del av en klasse, ha en følelse av å høre til, og være en del av et fellesskap uavhengig av om man er flink eller kjekk, er uhyre viktig for den enkeltes dannelse av identitet. Denne tilhørigheten skjer dessuten uavhengig av evner og forutsetninger. Til tross for dette har flere undervisningsministre bidratt til nedlegging av klassen. Det er noe av det mest segregerende noen har funnet på. Mitt håp er at dette blir reversert, sier professor Stephen von Tetzchner.

Han påpekte i sitt foredrag om "Gode opplæringsvilkår for elever med lærehemming i en inkluderende skole" det fantastiske ved å gå i en klasse – fordi den er "din".

- Tilhørigheten har ikke sammenheng

med hvorvidt den enkelte elev er med i en klikk, er flink, populær eller pen. Det er en felles visshet om at man er en del av for eksempel 2B. Det hersker stor grad av lojalitet i en klasse – også blant de som ikke er bestevenner. Klassen fungerer som en slags familie. Den er en langvarig relasjon til mennesker man ikke selv har valgt. Det å bryte opp denne langvarige relasjonen ved å lage grupper er derfor svært uheldig. Skolens organisasjon og elevenes sosiale liv vil i økende grad bli bestemt av klikker og popularitet – der enda flere vil falle utenfor.

Kompetansen

Ifølge Tetzchner er det læreres og andre fagfolks kompetanse som bestemmer kvaliteten på skolens arbeid.

– Manglende kompetanse er sannsynligvis den vanligste årsaken til dårlige resultater. Det kan samtidig ikke forventes at lærere skal ha kompetanse på undervisning og tilrettelegging i forhold til elever med alle slags funksjonshemninger. De bør derfor få et støttesystem – fremfor et avlastningssystem – som kan hjelpe dem i deres daglige arbeid med elever med

funksjonshemming. I dag sendes stadig flere elever til eksperter som forstår en del om den enkeltes problemer. Men det mangler en tilsvarende linje som tar kompetanse om arbeidet med elevene tilbake til skolen. Ekspertene ser utredning og ikke veiledning og konkrete tiltak som sin jobb. Bruk av ekspertkompetanse som ikke blir brukt til å legge til rette en skoledag som er i samsvar med elevens behov, gjør at mye og kostbart utredningsarbeid blir fullstendig bortkastet.

Flerfaglig team

Tetzchner er opptatt av at det må etableres flerfaglige team som kan gi skolen veiledning og bygge opp den kompetansen lærerne trenger for å gi, for eksempel barn med lærehemming, et egnet opplæringstilbud.

– Lærerne må se også elever med funksjonshemming som sin oppgave – selv om assistentene gjør sin del av jobben. Det er samtidig en forutsetning at lærerne og fagfolkene som kommer utenfra, er likeverdige parter når tiltakene blir planlagt. Lærerne må få følelsen av å "eie" tiltakene det skal satses på, sa Stephen von Tetzchner..

Låsgruppen autoriserte forhandlere av **GEWA** miljøkontroll.
- et bedre valg!

Gewa har gjennom mange år bygget opp et landsdekkende nett av autoriserte samarbeidspartnere, som gjennom en årrekke har arbeidet aktivt med miljøkontroll og innehar stor kompetanse på dette området.

Gewas unike program på miljøkontroll, kan spesialtilpasse løsninger for de fleste funksjonshemmede, både barn og voksne.
Det finnes et stort utvalg av IR-sendere.
Hvilken sender du kan bruke, avhenger av funksjonsevne.

Låsgruppen utfører uforpliktende befaring. Vi monterer og gir opplæring.
For utfyllende informasjon, brosjyrer, kurs, befaring: ta kontakt med våre forhandlere i
Bergen tlf 55389300, Stavanger tlf 51951280, Fredrikstad tlf 69339160,
Sandefjord tlf 33428720 og Drammen tlf 32809800
Internett: www.lasgruppen.no

Nyhet
"Gewa Progress"

Vi mangler dokumentasjon

Utdanningsdirektoratet skal levere data til OECD om elever som får enkeltvedtak

- Vi vet mye, men mangler både dokumentasjon og systematisk innhenting av data på hvordan elever med enkeltvedtak har det i skolen. Dette er et satsingsområde for Utdanningsdirektoratet i 2006.

Leder av program for likeverdig opplæring i Utdanningsdirektoratet, Liv Frilseth, har besøkt kommuner og skoler for å se på hvordan tilpasset opplæring og spesialundervisning er organisert.

- Erfaringer så langt viser at det skjer helt forskjellig. Vi ser samtidig at det

er mye vi ikke klarer å fange opp med det statistikkverktøyet vi nå har på kommunenivå. Utdanningsdirektoratet er derfor i gang med å utvikle indikatorer i forhold til tilpasset opplæring og spesialundervisning. Norge skal imidlertid levere data fra og med 2007 til SENDDD-prosjektet som Norge er med på i OECD.

- Dette prosjektet samler statistikk på bakgrunn av hva som utløser ekstra ressurser vedrørende elever med særskilte behov i en rekke land. Det kan være elever med funksjonsnedsettelse,

lærevansker eller som av annen årsak står i fare for å ikke få en god nok opplæring i skolen. Indikatorutviklingen og datainnsamlingen i Norge skal utarbeides i nært samarbeid med fagfolk på området og Utdanningsdirektoratets råd for inkluderende opplæring, der brukerne er selvfølgelig samarbeidspartnere. Dette for å utarbeide så gode indikatorer som mulig slik at vi unngår u hensiktsmessig bieffekter som for eksempel stempling, økt fare for segregering og risiko for at det blir brukt som basis for budsjettfordeling, forsikret Liv Frilseth.

ALLE ARTIKLER FRA SKOLEKONFERANSEN SKREVET AV BITTEN MUNTHE-KAAS
FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS DER IKKE ANNET ER OPPGITT.

www.sra.no

SVEIN R. ANDERSEN
MURMESTER - ENTREPRENØRFORRETNING

Telefon: 32 23 19 50
Kontoradresse: Steinbergvn. 7,
3050 Mjøndalen

Heimdal
GRUPPEN

Heimdal Entreprenør A/S
Vestre Rosten 79, 7075 Tiller

Telefon 72 90 17 00
Telefaks 72 90 17 01

E-post: entreprenør@heimdalgruppen.no

ASVO
Stjørdal

Arbeidssamvirke
Industriv. 4b, 7500 Stjørdal

Tlf. 74 83 92 40
Fax. 74 83 92 46

TRELLEBORG
Trelleborg Viking AS

Postboks A, 3051 Mjøndalen
Tlf. 32 23 21 00
Fax 32 23 22 00
www.trelleborg.com/viking

HANSEN & EKNES A/S

Vi utfører alt innen:

- Forskaling, støping
- Muring Betongsaging
- Kjerneboring
- Boring og sprengning
- Graving, transport

Ring oss:

Sigbjørn Eknes 56 39 50 58
Mob. 908 54 429
Hans M Hansen 56 39 52 93
Mob. 908 715 19
5283 FOTLANDSVÅG

Slemmestad
Apotek

Tlf. 31 28 71 00
www.alliance-unichem.no

TOYOTA
KVALITET HELE VEIEN

Din forhandler i:
Øvre Eiker, Kongsberg,
Modum, Sigdal
og Krødsherad
Funnemark
32 29 96 00

ORTO
Lymfeødem, Støtterputer og Parykker AS

Ta gjerne kontakt for info eller demonstrasjon

Gjøstiv. 17, 2614 Lillehammer
Tlf. 61 25 45 50 - Fax. 61 25 04 30

- Integrering er viktig! Prinsesse Märtha Louise åpnet

Under: Prinsesse Märtha Louise besøkte deltakerne på IKT-verkstedet og fikk blant annet god kontakt med Hilde Jonsrud fra Oslo.

Til venstre: Skolebarn fra Selnes og Kvaløysletta skoler som har elever med Downs syndrom i klassene sine, ønsket prinsesse Märtha Louise velkommen med sang og blomster.

Trommeslager Stig-Harald Jakobsen bidro også som vokalist da Tromsø-bandet Blinklys spilte til dans etter festmiddagen.

Over: Øyvin Kristoffer Solberg og Vibeke Aagaard Johansens arbeider med data-teknologi og musikkprogrammer som kan bryterstyres. Medmusikanter var Einar Berg-Olsen på synth og Elin Primberg Skogdal på fløyte.

Helene Holand holdt tale under festmiddagen.

Landskonferansen "Mennesker i utvikling"

- Det må være plass for mangfold i et samfunn. Integrering er derfor viktig i skoler og barnehager. Når elever uten funksjonshemninger en gang havner i viktige samfunnsposisjoner og fremtidige yrker, vil de oppleve inkludering som en selvfølge. De har med seg erfaringer fra sin oppvekst der funksjonshemmede hadde sin naturlige plass.

Prinsesse Märtha Louise ga uttrykk for at hun følte seg svært velkommen da hun gjestet den fjerde Landskonferansen om Downs syndrom med den gode tittelen "Mennesker i utvikling". Konferansen ble for første gang arrangert i Nord-Norge – nærmere bestemt i Tromsø nylig i samarbeid med en rekke organisasjoner, deriblant Norsk Nettverk for Downs syndrom og NFU Tromsø lokallag.

Prinsessen høstet stormende applaus fra de vel fire hundre deltakerne da hun i sin hilsningsstale samtidig påpekte at integrering i denne sammenheng også handler om å se den enkelte elevs muligheter, ikke bare begrensninger.

- Integrering handler ikke bare om ressurser. Tid er like viktig. Vi skal ha integrering i det norske samfunnet, og da må også skolen klare det. Jeg gikk selv på skole sammen med elever med Downs syndrom. Det tenker jeg tilbake på som et av mine viktigste skoleminner, understreket prinsesse Märtha Louise.

SKUG

I tillegg til mange lærerrike og tankevekkende forelesninger (noen er omtalt her i bladet, red.) var det duket for flere kulturelle innslag på konferansen. Noe av det som gjorde størst inntrykk på forsamlingen, var utvilsomt den vakre musikken Vibeke

Aagaard Johansen og Øyvin Kristoffer Solberg formidlet. De to musikerne deltar i prosjektet SKUG – som er forkortelse for Samspill og Komponering Uten Grenser. Prosjektet drives i samarbeid mellom Tromsø Kulturskole, Høgskolen i Tromsø Avdeling for Kunstfag og Nonite (Trygdeataten). Hensikten er å samle inn og gjøre tilgjengelig teknologi som hjelper funksjonshemmede med musikkarbeid.

De to musikerne har begge lang fartstid i arbeidet med musikk. Begge har cerebral parese og bruker alternativ kommunikasjon. Bruk av datateknologi og musikkprogram som kan bryterstyres, gir dem nå muligheten til å arbeide selvstendig. Gjennom sin utøvelse ønsker de å la andre lytte og samtidig vise at det er mulig å spille og komponere tross store fysiske begrensninger. Musikerne spilte den melodiose "Bilferie" og nærmest meditative "Bli i meg selv" - begge komponert av Øyvin Kristoffer Solberg. Vibeke Aagaard Johansen trollbandt tilhørerne med en "Intro" hun har laget selv.

Den store festen i tillegg til prinsesse-besøket var det sosiale

høydepunktet på Landskonferansen den store festen med middag, taler og dans som seg hør og bør. NFUs forbundsleder Helene Holand var blant de som tok ordet. Hun ga uttrykk for at hun håpet på et sterkere samarbeid mellom NNDS og NFU i tiden fremover.

Tromsø-bandet "Blinklys" entret deretter scenen, spilte med full trøkk, og bidro nok en gang til at de mange danseglade fikk svingt seg ut i de små timer.

PÅ LANDSKONFERANSEN: BITTEN MUNTHE-KAAS (TEKST OG FOTO)

• proteser
• ortoser
• korsetter
• fotsenger og innlegg
• ortopedisk fottøy
• barnehjelpemidler
• sits

Å være et helt menneske, er å føle seg som et.

OCH
OCH ortopedi AS
www.och.no

Oslo & Akershus 23 28 82 00	Østfold 69 30 17 70	Telemark 35 56 15 50
Oppland 61 24 73 30	Møre & Romsdal 70 10 06 70	

Spesialpedagog Synnøve M. Sydnes:

- Slutt med vafler og dilldallpedagogikk!

- Jeg skulle gjerne vite hvor mange vafler en person med utviklingshemming må tyne i seg i løpet av et liv i forhold til normalbefolkningen. Jeg tror snart vi må forevige dette bjerget slik at det norske folk får øynene opp for hva vi gjør med utviklingshemmede i dette landet med våre vafler og dilldallpedagogikk.

Foredraget "Ecco Homo!" som spesialpedagog og mamma Synnøve M. Sydnes holdt på Landskonferansen "Mennesker i utvikling" var gripende, engasjerende, alvorlig, trist, humoristisk og lærerikt. Det handlet om alt fra små hverdagshistorier med sønnen Karl Andreas med Downs syndrom til betraktninger om utdanningen av spesialpedagoger. Den mener Sydnes må oppdateres i forhold til ny kunnskap om metoder og endringer i elevenes utviklingsløp.

- Pedagogikken må kort og godt tilpasses nye tider og mennesker. Vi står overfor et paradigmeskifte når det gjelder utviklingshemmede og opplæring, sa Sydnes. Som påpekte at verken samfunn eller skolen har tatt inn over seg at vi har fått en helt ny generasjon barn og unge med Downs syndrom som i dag har helt andre muligheter for å utvikle seg enn for 20-30 år siden. Spesialpedagogikken som var riktig på 70-tallet, duger ikke like godt lenger. Spesielt et stykke ut

i skoleløpet møtes disse elevene med en tuslete og tafatt pedagogikk. Det går fortsatt i ADL-øvelser som skolekjøkken, turgåing og atter turgåing, kosetimer, film og altså - vafler.

Sydnes mener samtidig at mye av det gamle fortsatt er godt nok. - Men det må likevel skje noe spesielt med ungdomsskole og videregående opplæring. Det har lenge vært satt et tak på hva elever med Downs syndrom kan tilegne seg. Under dette taket er det etter hvert blitt altfor lavt for videre utvikling. Her er det et åpenbart behov for nyorientering som først og fremst handler om at man i langt større grad må se det unike ved barnet og ungdommen med alt den enkelte er ut fra et helhetssyn. Dette må få konsekvenser blant annet i forhold til opplæringstilbudene vi gir dem, presiserte Synnøve M. Sydnes.

- Et stykke ut i skoleløpet blir elever med Downs syndrom møtt med en tuslete og tafatt pedagogikk, sa Synnøve M. Sydnes.

E-post for sjeldne

Avdeling for sjeldne funksjonshemninger i Sosial- og helsedirektoratet har fått ny e-postadresse: sjelden@shdir.no
Nummeret til servicetelefonen – som er gratis – er fortsatt 800 41 710.

FABRIKKG. 5^B • 3320 VESTFOSSEN • TLF.: 32 25 14 00 • TELEFAKS: 32 75 14 90

- Barn er utbrent av skolens krav

Professor Tom Tiller med frontalangrep mot dagens norske skole

- Vi lever i verdens rikeste land, men har barn som er utbrent av skolens krav. Vi har en skole som elevene finner unyttig. Den er preget av livsfjernhet med sine karakterer, konkurranse og teori. Dette rammer ikke minst elever som ikke har alle forutsetninger for å kunne hevde seg i forhold til dagens krav om teori, karakterer og konkurranse.

Tom Tiller er professor i praktisk pedagogikk ved Universitetet i Tromsø og har en bistilling som forskningsleder ved Arbeidslivsinstituttet i Stockholm. Han er en hyppig brukt foredragsholder i inn- og utland. På landskonferansen om Downs syndrom gikk han til frontalangrep på livsfjernheten i norsk skole.

Tiller vokste selv opp på bygda og gikk på skolen annen hver dag.

- Dette ga oss en balanse mellom det som skjedde på skolen og livet ellers. Vi klarte oss med den lærdommen skolen ga oss den gangen også. Jeg gikk selv i klasse med mange som siden har hatt suksess i arbeidslivet og som ikke var særlig skoleflinke da de var barn. Vi fikk til gjengjeld rom for å leve etter drømmen – og finne vår historie – og lærte oss deretter det viktige etter hvert.

Jeg sier ikke dette for at vi skal gi ungene fri annen hver dag, fortsatte Tiller.

- Poenget er at barna i tillegg til å skjønne at det de lærer på skolen er nyttig, må se mening, delta og forstå nytten i det de gjør. Deltakelse er en viktig forutsetning for at barn skal få følelsen av å være inkludert. Dette skjer i altfor liten grad i dagens skole der det pøses på med stadig mer teori.

- Den vanlige skolen har glemt å ta utgangspunkt i elevens liv, sa professor Tom Tiller.

Lær av barnehagene

Tom Tiller mener at skolen har mye å lære av barnehagene.

- Her går teori og praksis i ett. Det er variasjon mellom inne- og uteliv. Barna er fysisk aktive. Den vanlige skolen har glemt å ta utgangspunkt i elevens liv. Alle barn har behov for å oppleve en meningsfylt dag og uke. Gleden over det kan imidlertid ikke måles. Dette er noe lærere må bli bevisste på å se etter. Men målet må uansett være at alle barn skal bli vinnere i sitt eget liv

Tiller understreket betydningen av at det må røskes opp i dagens skole før det er for sent. Han sa at han føler seg privilegert som får lov til å si det. - Alt for mange er opptatt av å være populære. Jeg er en utypisk professor

som ikke ønsker å oppnå popularitet i departementet. Mitt motiv handler først og fremst om å bedre skolen for våre barn og barnebarn.

Ungdommene tok konferanse-pulsen

- Intensjonen med IKT-kurset var å få ungdommene til å ta pulsen på Landskonferansen ved å formidle sine opplevelser av den i form av bilder. Ettersom ikke alle kan skrive eller kanskje har problemer med det verbale språket, fant vi ut at de skulle formidle dette budskapet med sine digitale kamera og PC i stedet. Mitt inntrykk er at deltakerne lærte mye som de vil få nytte av siden også. Men høydepunktet var likevel utvilsomt da prinsesse Märtha Louise kom for å danne seg et inntrykk av hva deltakerne holdt på med.

Kursleder Maia Eric påpeker at måten de 19 ungdommene som deltok, utførte denne oppgaven var veldig forskjellig.

- Dette bidro i sin tur til at resultatet ble desto mer spennende og variert. Etter at deltakerne sammen hadde sett på bildene de hadde, valgte de ut motivene som skulle vises i storsalen på den siste konferansedagen. Disse ble overført fra den enkeltes kamera til min eller egen PC – for de som hadde med egen maskin. Deltakerne laget deretter sin egen bildeserie i PowerPoint før i alt 96 bilder ble samlet i en serie.

I en kommentar til Samfunn for alle sier Maia Eric at deltakerne hadde stor glede av å se på hverandres bilder, bytte bilder osv.

- Før visningen i storsalen laget vi en regi på hvordan ungdommene skulle presentere bildene sine på storskjerm. Det var morsomt å se i hvilken grad de fikk et eierforhold både til det de selv hadde gjort og til hele prosessen. Alle deltok, bidro ut fra egne forutsetninger og var glade både for å bli tatt på alvor og ikke minst for applausen og de gode tilbakemeldinger de ellers fikk fra

de andre konferansedeltakerne. Mitt inntrykk er at dette konseptet var vellykket. Deltakerne ga selv uttrykk for at de hadde lært mye nyttig – i tillegg til at de syntes det var morsomt og interessant å møte, være sammen med og samarbeide med andre ungdommer, sier Maia Eric.

Over: Prosjektleder Maja Eric hjelper Ellen Oma på IKT-verkstedet. Til høyre på bildet arbeider Anette Wilhelmsen Røkeberg fra Drammen konsentrert.

Til høyre: Ahmed Nordin syntes han lærte mye nyttig på datakurset.

Heidi Solvang utfordrer foreldre som bekymrer seg for sine barns seksualitet: - Få et avklart forhold til egen seksualitet!

- Barn og unge med både Downs syndrom og andre former for utviklingshemming har samme seksuelle behov som andre. Men en del voksne synes dette er ubehagelig å forholde seg til og har en tendens til å vri seg unna. Noen tror åpenbart at seksualiteten først skrur på i 11-12 års alder. Problemet er at det er i det seneste laget. Utfordringen voksne nærpersoner står overfor i denne sammenheng handler derfor i første omgang om å få et avklart forhold til egen seksualitet. Det smitter i så fall over på andres.

Vernepleier, og sexologistudent, Heidi Solvang ved Avdeling for fysikalsk medisin og rehabilitering ved Universitetssykehuset Nord-Norge holdt foredrag om kroppsbevissthet og seksualitet i skolealder på Landskonferansen. Hun var også opptatt av at tjenesteytere og andre som arbeider med utviklingshemmede er tydelige og arbeider med egne barrierer og holdninger i denne sammenheng.

Solvang understreket at alle barn er avhengig av gode bekreftelser på seg selv for å få en god seksuell utvikling. - Foreldre må derfor ikke omtale deres seksualitet som noe problem eller blåse den opp på en eller annen måte. Det er både naturlig og vanlig at barn berører seg selv nedentil. Voksne bør ikke stoppe det. I så fall kan det lett føre til at barn blir handlingslammet. Men de voksne må sette grenser for hvor onanering kan utføres – som en del av den sosiale læringen. Det er søtt og ”nusselig” når en fireåring går rundt og tar seg nedentil. Det er ikke så søtt når en atten-tyveåring gjør det samme. Voksne nærpersoner må med andre ord være gode modeller, og sette seksualiteten inn i gode og trygge rammer.

Legg til rette

Det er ellers ingen grunn til å behandle barn med Downs syndrom annerledes enn andre i denne sammenheng, presiserte Heidi Solvang. Som også anbefalte voksne å legge til rette når barn og unge er i en fase der de identifiserer hvilket kjønn de er.

- Det kan bety noe så enkelt som å la en person som ikke er helt tørr få slippe å gå med bleie 24 timer i døgnet slik at de lettere kan komme til sine kjønnsorganer. Barn bør av samme grunn få lov til å være på do alene av og til, ligge i sengen i fred og ikke minst ha rom for fysisk kontakt. Er man tydelig på egne grenser, hva man liker og ikke liker, går det greitt å sette grenser hvis kontakten utvikler seg til å bli seksuell.

- Utviklingshemmede har rett til et seksualliv, sier Heidi Solvang.

Når barn stiller sine spørsmål som har med seksualitet å gjøre, er det om å gjøre at foreldre svarer på det de blir spurt om på en måte som er naturlig i den aktuelle sammenheng. Det er for eksempel viktig å fortelle barn at grunnen til at vi ble et frø i magen, er at mamma og pappa var så glade i hverandre. Dermed får barn og unge et mer naturlig forhold til egen kropp. De forstår at det er i orden å snakke om slike ting. Foreldre til barn med utviklingshemming må imidlertid ha i mente at barna trenger lengre tid og flere repetisjoner på å lære det samme som andre.

Heidi Solvang minnet samtidig om at de fleste barn og unge får kunnskap om seksualitet fra jevnaldrende og det de kan lese seg til.

- Mange barn og ungdommer med utviklingshemming får ikke ta del i denne læringen. Noen er imidlertid heldige i den forstand at de har person-er rundt seg som forteller det som det er – at vedkommende har utviklingshemming – med sterke og svake sider. Barna og ungdommene synes det er vondt og dumt - men sånn er det. Det blir likevel lettere for dem å forholde seg til seksualiteten sin med det som utgangspunkt, mente Heidi Solvang.

Deltakere med Downs syndrom på kurs om seksualitet: Kyssing og sånt

Samfunn for alle fikk være til stede på kurset "Kyssing og sånt" som Heidi Solvang holdt for deltakere med Downs syndrom på Landskonferansen. Denne gangen gjennomgikk hun samme temaer på en drøy time som hun ellers formidler på fire kurskvelder. Og hun kalte en spade for en spade da hun orienterte deltakerne med enkle ord om hvordan vi bør oppføre oss mot hverandre både som venner og kjærester, om hygiene, om hvordan menn og kvinner onanerer, prevensjon, hva et samleie er osv. – kort sagt alt som handler om samspill mellom to

personer. Alt illustrert med vakre fotografier. Heidi ba deltakerne samtidig ha i mente at seksualitet er en privat sak – og at dette er noe som skal gjøres alene eller sammen med kjæresten.

- Dette må også læres, og er like viktig som alt annet, understreket hun.

Deltakerne hadde mange kommentarer og stilte mange relevante spørsmål. Noe av det som ble formidlet vakte knis og latter, mens andre ting kalte på tårene.

- Det er ikke uvanlig at kursdeltakere reagerer følelsesmessig når det settes

ord på temaer som enkelte kan ha vonde personlige erfaringer med eller har opplevd som tabubelagte, sa Heidi i etterkant i en kommentar til Samfunn for alle.

Dobbeltdiagnosen Downs syndrom og autisme:

Mangel på kunnskap er et stort problem

- Personer med dobbeltdiagnosen Downs syndrom og autisme er lite beskrevet i litteraturen. Likevel regner vi med at mellom syv og ti prosent av mennesker med Downs syndrom har autisme i tillegg. De representerer en undergruppe som trenger spesielt kompetansekrevende tjenester. Mangelen på kunnskap om dobbeltdiagnosen blant fagfolk er imidlertid et stort problem.

Spesialpedagog Sylvi Storvik fra Autismeenheten ved Rikshospitalet samlet mange deltakere på sitt seminar "Downs syndrom og autisme". Hun leder et prosjekt om Downs syndrom og autisme som blant annet skal bidra til at fagpersoner blir bedre i stand til å diagnostisere autisme hos barn med Downs syndrom.

- Vi skal også samle kunnskap om og bidra til utvikling av gode tilbud for

de som har denne dobbeltdiagnosen. I forbindelse med dette arbeidet har vi derfor funnet fram til ti personer med dobbeltdiagnosen i alderen 4 – 56 år som er bosatt over hele landet for å danne oss et helhetlig bilde av deres livssituasjon.

Storvik viste til at erfaringer i prosjektarbeidet så langt har vist at de fleste får autismediagnosen relativt sent.

- Personer med denne dobbeltproblematikken befinner seg i hele Downs-spekteret med hensyn til kognitive forutsetninger. I den enkeltes daglige opplegg tas det imidlertid lite hensyn til autisme-problemene. De pårørende ser at barnet ikke utvikler seg som forventet og uttrykker ofte sin bekymring overfor tjenesteapparatet. Fagpersoner i omgivelsene mangler imidlertid som oftest kunnskap om dobbeltdiagnosen og om hvordan de

skal forholde seg til et barn som ikke får den ønskede utviklingen gjennom den metodikken som vanligvis benyttes overfor barn med Downs syndrom. Dette har ført til at flere av deltakerne i prosjektet er preget av en passiv atferd i tillegg til at de sliter med angst.

Tilrettelegging

- Prosjektarbeidet så langt har også vist at struktur og forutsigbarhet med dag- og aktivitetsplaner er viktig når den enkeltes hverdag skal tilrettelegges, fortsatte Sylvi Storvik. Hun minnet samtidig om at det samme gjelder behovet for å forberede den enkelte på brudd på rutiner.

- Alternative kommunikasjonsformer i tillegg til håndtegn og tale er ofte nødvendig. Det er ikke minst viktig å planlegge med personen det gjelder i sentrum.

Prosjektleder Sylvi Storvik.

Storvik påpekte at man i det videre prosjektarbeidet vil finne mer ut om hvordan personer med Downs syndrom og autisme avviker fra personer med "kun" en av diagnosene. Ferdigheter innen kommunikasjon og språk, forskjellig væremåte, ulike former for passivitet, angst og depresjon er viktige områder det samles data i. Prosjektet skal dessuten finne fram til hvordan man bedre kan sikre trygghet i tilværelsen for den enkelte, gode opp-lærings situasjoner, hvordan kontinuitet i tjenestetilbudet bedre kan sikres i tillegg til en del medisinske forhold, sa Sylvi Storvik. Som til slutt opplyste at prosjektet skal være avsluttet i desember 2007.

Interesserte finner mer informasjon på www.autismeenheten.no

**ANDESLAG FOR BRUKERSTYRT
PERSONLIG ASSISTANSE**

Selvsagt skal funksjonshemmede styre eget liv!

- vil du styre ditt eget liv?
- kjenner du noen som vil styre sitt eget liv?
- er du beslutningstaker i en kommune som vil vite mer om BPA?
- eller er du interessert av andre grunner?

Da håper vi du kommer til ULOBAS

Informasjonsdag om Borgerstyrt personlig assistanse (BPA)

06. jun	Elverum	Central Hotel
07. jun	Askim	Kulturhuset
08. jun	Ski	Thon Hotel
12. jun	Gardermoen	Thon konferansesenter
13. jun	Kongsvinger	Vinger Hotell
15. jun	Steinkjer	Quality Hotel Grand
19. jun	Molde	Rica Seilet Hotel
21. jun	Sand i Ryfylke	Ryfylke Fjordhotel
23. jun	Sogndal	Quality Hotel
28. aug	Skjervøy	Hotell Maritim
31. aug	Vadsø	Rica Hotel
01. sep	Alta	Rica Hotel
04. sep	Øyer	Quality Hafjell Hotell
05. sep	Gjøvik	Quality Hotel Grand
06. sep	Jevnaker	Thorbjørnrud Hotell
11. sep	Fagernes	Quality Fagernes Hotel
12. sep	Gol	Pers Hotell
14. sep	Fredrikstad	Hotel City
19. sep	Stokmarknes	Turistsenteret
21. sep	Narvik	Quality Hotel Grand Royal
26. sep	Stavanger	Radisson SAS Atlantic Hotel
27. sep	Egersund	Grand Hotell
28. sep	Arendal	Clarion Collection Hotel Tyholmen
02. okt	Bø i Telemark	Nordsjø Hotell
03. okt	Horten	Norlandia Grand Ocean Hotell
04. okt	Tønsberg	Qualiy Hotel
05. okt	Sandefjord	Sandefjord Motorhotel

Informasjonsdagen er fra kl. 10.00 – 16.00.

Bindende påmelding: tlf. 32 20 59 10, eller adm@uloba.no senest 7 dager før. Enkel lunsj serveres. Gratis adgang.

Les mer om ULOBA på www.uloba.no

VELKOMMEN TIL EN SPENNENDE DAG OM BPA

Første punkt i Inge Eidsvåg menneskebilde:

Ingen må defineres ut av fellesskapet

- Mitt menneskebilde kan oppsummeres i fire punkter som jeg med jevne mellomrom minner meg selv om. Det første handler om at begrepet menneske omfatter alle og at ingen lenger må defineres ut av fellesskapet. Det lyder selvfølgelig – men er det fortsatt ikke i verden i dag. Det andre er at dette begrepet peker mot noe unikt og uerstattelig. Vi har alle et ansikt, et fingeravtrykk og historie som er uerstattelig. Når et menneske dør, er det som å brenne et bibliotek.

Tidligere rektor ved Nansenskolen, forfatter, lærer og kåsør Inge Eidsvåg avsluttet NFUs skolekonferanse med et tankevekkende, engasjert og klokt foredrag som ble prikken over i-en på et svært vellykket arrangement.

Det tredje punktet i Eidsvågs menneskebilde handler om at vi i det samme øyeblikk som vi ser at hvert

menneske er unikt og uerstattelig, også innser at vi er forskjellige.

- Vi kan og må ikke knytte det til rase, kjønn, alder, funksjonsdyktighet eller inntekter – men bare til dette ene som handler om at vi er mennesker. For straks vi begynner å knytte det til andre faktorer, er vi på glideskalaen som historien forteller hvordan endte og førte oss en gang i tiden.

Annennrangs menneske

I sitt foredrag siterte Eidsvåg også rallykjører Martin Schancke som etter først å ha mistet førerkortet for å ha kjørt for fort og deretter fått dispensasjon til å delta i EM-finalen i Finland i 1997 ble spurt av en kreativ journalist om hvordan det var å vinne.

- Schancke svarte da at ”det var viktig for meg å vinne og bevise for meg selv og alle andre at jeg ikke er noe annennrangs menneske”.

- Mitt spørsmål blir selvfølgelig da om rallymesteren følte seg annennrangs den dagen han ikke vant lenger, fortsatte Inge Eidsvåg. Som deretter lurte på hvordan vi skal føle oss – alle vi andre som ikke vinner noe som helst, men som er dømt å kravle nederst på resultatlista. - Personlig synes jeg det er mer behagelig å befinne meg i flokken der nede – enn øverst oppe – der det er trangt med bare plass til to eller tre. Problemet er at dette med å ikke skulle være et annennrangs menneske, ligger under som et slags premiss for mye av det vi både gjør og tenker. Vi kan uansett ikke ha en skole her i landet der dette er den underliggende livsfølelsen hos de som er der!

Eidsvåg kom deretter inn på fjerde punkt i sitt menneskebilde som handler om at vi alltid blir til i et fellesskap.

– Ingen av oss er noe for oss selv. Vi kunne ikke leve en dag uten alle de andre rundt oss. Det er som dråpen i livets elv som ikke selv har kraft til å flyte. Vi er en del av et fellesskap uansett hvordan vi ser ut og uansett forutsetninger. Etter min mening handler prøven på om vi greier å skape et samfunn for alle derfor om hvordan vi behandler de svakeste blant oss, presiserte Inge Eidsvåg.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Inge Eidsvåg

Ulovlig tvang i mange kommuner

Helsetilsynet publiserte nylig en rapport som oppsummerer funn om bruk av makt og tvang overfor utviklingshemmede etter at fylkesmenn har gjennomført tilsyn i til sammen 53 kommuner. Fylkesmennene påpekte at det i hele 41 av de 53 kommunene ble foretatt bruk av tvang og makt som var i strid med lovbestemmelsene. Disse kommunene sikrer ikke i tilstrekkelig grad at det arbeides systematisk med andre løsninger enn bruk av tvang og makt. Mange av dem mangler dessuten tilstrekkelig styring og kontroll når det gjelder planlegging, utføring og vedlikehold av tjenester som omfat-

ter bruk av makt og tvang overfor utviklingshemmede. Det som går igjen der fylkesmennene har avdekket mangler er:

- Tvang og makt brukes uten at det foreligger vedtak
- Det brukes makt og tvang i nødsituasjoner uten at det skrives meldinger i etterkant
- Ansatte er ofte ikke kjent med interne rutiner og prosedyrer rundt bruken av tvang
- Andre løsninger som skal prøves først, iverksettes ofte ikke i tilstrekkelig grad

Mange kommuner har heller ikke i tilstrekkelig grad sikret opplæring i forståelse av lovbestemmelsene som regulerer disse tjenestene. Helsetilsynet har laget en samleside for alle sine tilsynsrapporter på www.helsetilsynet.no

Nytt kompetansemiljø om utviklingshemming

Høgskolen i Sør-Trøndelag gikk nylig seirende ut av en anbuds konkurranse om å bygge opp et nytt nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming.

Bakgrunnen for Stortingets beslutning om en slik ny nasjonal mobilisering er evalueringsresultatene om ansvarsrefor-

men, som blant annet avdekket behov for økt kompetanse. Kompetansemiljøet skal blant annet være et nasjonalt faglig knutepunkt med en samlet kunnskapsoversikt. Det skal ha god kontakt med praksisfeltet og utvikle formidlingsmetoder som gir mulighet for gjensidig kontakt med tjenestene

i kommunene. Hensikten er også at senteret skal være faglig oppdatert, en pådriver for å avdekke problemstillinger, gi veiledning og ta initiativ til utviklingsarbeid. Og det skal ikke minst ha et nært samarbeid med nordiske og internasjonale nettverk som kan gi nye perspektiver.

Advokat Petter Kramås

ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede: Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri retts hjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

Viktig bok

“Skolestart med muligheter” er en viktig bok om utfordringene ved overgangen fra barnehage til skole. Den rykende ferske boka handler i utgangspunktet om barn med Downs syndrom – men har meget god overføringsverdi for elever med andre former for utviklingshemming.

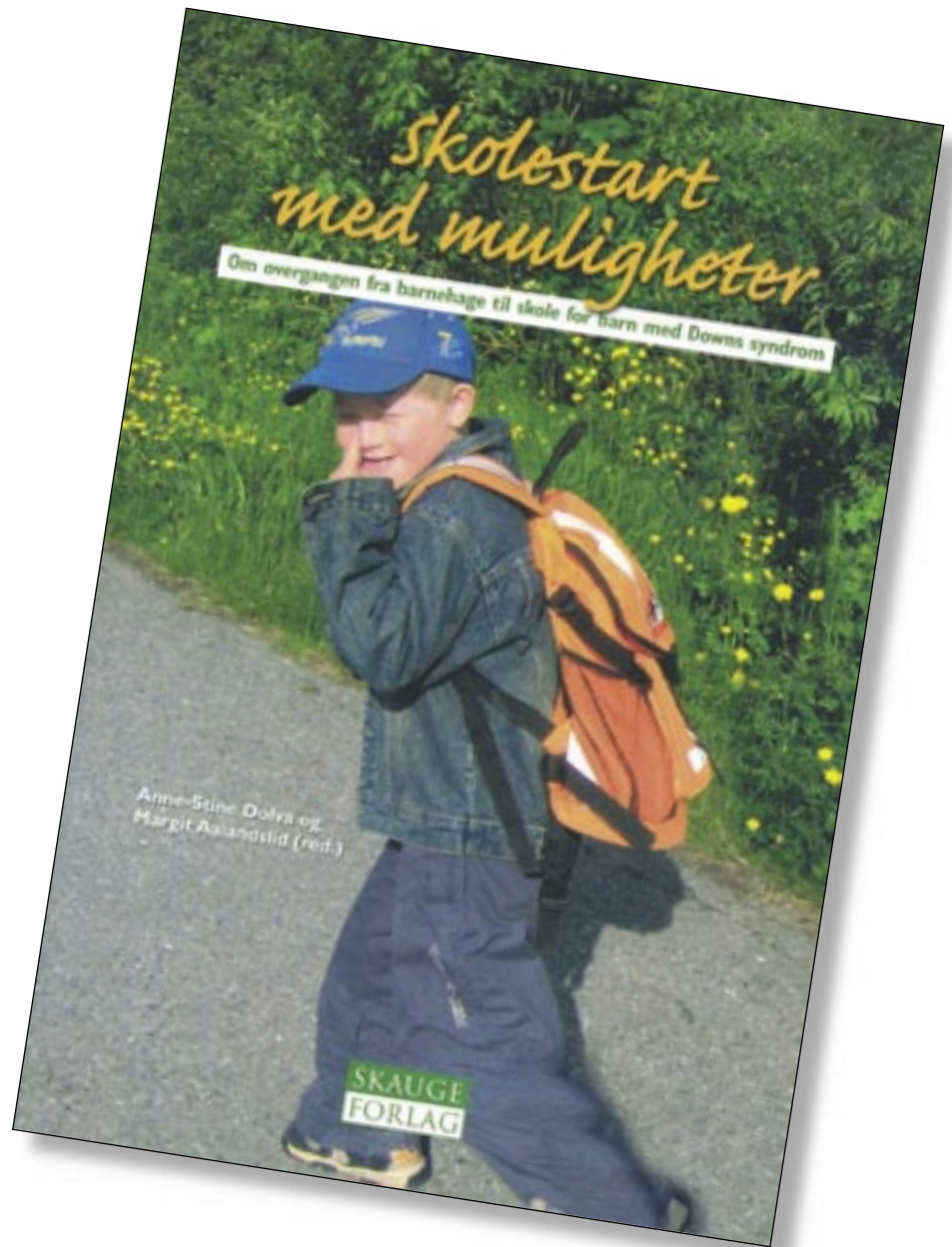
I boka følger vi blant annet Jon, seks år og skolegutt gjennom det første skoleåret. Dette kapitlet er skrevet av mamma Anita Engen fra Tromsø. Her gir hun uttrykk for sine tanker, bekymringer, forventninger og erfaringer i forhold til skolestart på en måte som også foreldre til andre barn med utviklingshemming vil kjenne seg igjen i. Vi følger Jon fra han tar sine usikre skritt inn i skolegården første skoledag til han har lagt barnehagen bak seg og identifiserer seg som stor gutt.

Gjennom mamma Caroline Tide-
mand-Andersens penn blir leserne også kjent med Line som er førstetrinnselev ved Svendstuen skole i Oslo. En skole

Fakta Fakta Fakta Fakta Fakta

Anne-Stine Dolva og Margit Aalandslid (red.)
Skolestart med muligheter
Om overgangen fra barnehage til skole for barn med Downs syndrom,
Utgitt i 2006 i samarbeid mellom Norsk Nettverk for Downs Syndrom og Skauge forlag

ISBN: 8292-51-8029
198,- kr

som forfatteren selv beskriver som et ”lykketreff” for både datteren og familien. Her har man virkelig våget å tenke nytt. Svendstuen skole har blant annet utviklet en modell med hospiteringsplan for at overgangen barnehage-skole skal være best mulig for barn med funksjonshemninger. Modellen er gjengitt i boka. Leserne finner dessuten Lines detaljerte individuelle opplæringsplan – som selvsagt er utarbeidet i samhandling med foresatte.

Boka inneholder blant meget annet også et eget kapittel om ”Barnets og foreldrenes rettigheter forut for og i forbindelse med skolestart”. Det orienteres dessuten om ulike pedagogiske utfordringer med bakgrunn i

både norsk og internasjonal forskning og metode og gis mange praktiske råd under veis.

Noe av det viktigste boka likevel formidler er hva som skal til og hva som skjer når en skole møter et barn som en ressurs – og ikke som et problem (!). Vi anbefaler den på det varmeste til alle som i samarbeid skal planlegge skolestart for barn med Downs syndrom og andre former for utviklingshemning.

Med andre ord: Løp og kjøp!

TEKST: BITTEN MUNTHE-KAAS

32
83
42
14

Elektro-installasjon Buskerud
Din Elfag elektriker

Gode referanser - stort geografisk arbeidsområde
Besøk oss idag: www.elektro-installasjon.no
www.elfag

Ring 77 75 74 00

- Slitedeler
- Autolakk
- Båtutstyr
- Rekvizita
- Bilstereo
- Verktøy
- Barnesikring
- Billeieprodukter
- Bil-/fritidsbatterier
- Dekk/felg
- Verktøy
- 3-M-produkter

SE VÅRE ÅPNINGSTIDER

Åpent
Hverdager 08.00-19.00
Lørdag 10.00-15.00

Bilvarehusene Nor AS
Alkeveien 1, 9293 Tromsø
Tlf. 77 75 74 00

tromso@bilxtra.no • www.bilxtra.no

Nedre Eiker
Kommune

www.nedre-eiker.kommune.no

Tlf. 32 23 25 00 - Fax. 32 23 25 99

Trygghet-Service-Livskvalitet

DNB NOR

Falstrømsplass 1
P.boks 35, 2801 Gjøvik
Tlf. 03000 - Fax. 611 48 967
www.dbnor.no

Vestfossen
Catering

Elsa Henriksen - 3320 Vestfossen
Tlf. 32 75 71 47
Middag og selskaper etter
Deres ønske!
Kvalitet, rikelige porsjoner,
gunstige priser!

Ørland
kommune

Tlf. 72 51 40 00

www.orland.kommune.no

Tlf. -61232555 -97542010 -90870332

Skogbygdsvegen 11, 2680 Vågå. Faksnummer 61232556
www.trehuseksperten.com Org. nr. 984255942

Sør-Trøndelag
Fylkeskommune

Tlf. 73 86 60 00

RORTUNET

-ditt nærsenter i Slemmestad

VESTFOSSEN

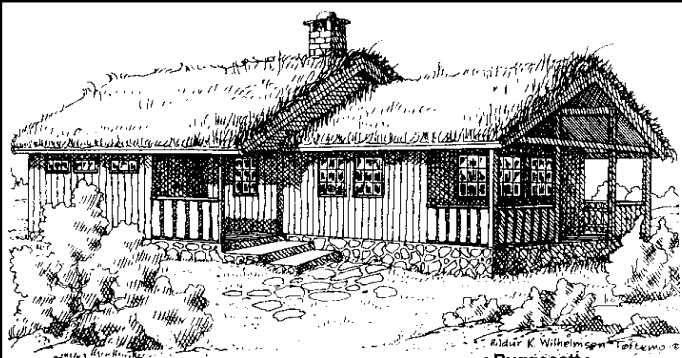
Kulturhovedstaden Vestfossen

- Transportbiler • Kraner • Containere

Svensden Kran og Transport

Tlf. 924 59 352 32 75 28 97

Avd. Jondalen
Tlf. 971 22 488 Fax: 32 72 67 00

BRÅTEN
HYTEBYGG A/S

Tlf. 32 71 48 07. Fax: 32 71 48 56. Mobil: 415 08 397
Tlf. priv.: 32 71 46 02. 3359 EGGEDAL

- Byggesett •
- Oppsatte hytter •
- Vinduer •
- Dører •
- Ovner •
- Peiser •
- Systemblokker •
- Høystandardtomter på Haglebu •

Ditt bilskadesenter!

Enkelt å finne, lett tilgjengelig og stor kapasitet!

Bertel O. Steen Bilskade AS

Østre Aker vei, Oslo, Telefon 22 70 72 00

Karsten Skovly as

Økern Torghall,
Økern, 0580 Oslo
Telefon 23 17 36 30
Telefaks 23 17 36 48

Global Ship Logistics AS

Bekkelagskaia 2, 0193 Oslo
Telefon 23 03 56 60, Telefaks 23 03 56 61

Nord-Odal Kommune

2120 Sagstua
Tlf. 62 97 81 00
Fax. 62 97 81 01

Internett:
www.nord-odal.kommune.no

E-post:
postmottak@nord-odal.kommune.no

Belco AS

Alt i lyd og lysutstyr
Nybergflata 4, 3737 Skien
Tlf: 35 50 52 00 Fax: 35 50 52 01
E-mail: post@belco.no * www.belco.no

PB 1824 Lade
7440 Trondheim

Tel: 73 87 79 00
Fax. 73 87 79 99

www.fesil.no

TØMRERFIRMA HELGE HANEBORG AS

20 ÅRS ERFARING
Vi utfører alt innen:
Rehab • Tilbygg
Våtrom • Servicearbeider

St. Halvardsgt. 23, 0192 Oslo
Tlf. 22 08 09 24
Fax. 22 19 36 50
E-post: helge@haneborg.net

Gressklippere Smøfresere

Magnetizer miljømagneter

SPAR PENGER, DIESEL, BENSIN, MOTOR OG MILJØ

LIER TRAKTOR AS

EU-GODKJENT BILVERKSTED

Øvre Eikervei 75, 3048 Drammen
Tlf. 32 21 81 81 • Fax 32 21 81 80

BESTILL TIME NÅ - RASK MONTERING

Finn Pettersen AS Entreprenør

Grønnegt.104
2317 Hamar

Tlf: 62 53 56 00
Fax: 62 53 56 01

AVINOR

Røyken
Besøk www.avinor.no

ROGNAN

Kirkegt. 14, 8250 Rognan
Tlf: 75 69 06 50
Fax: 75 69 08 55

Tom`s Rørleggerservice

Ring når du vil:
Få problemet løst raskt
Vi har god service og oppfølging

Bli fornøyd
905 46 873

Asbjørn Aulie Lompebakeri AS

Vikollv. 6 A
3050 Mjøndalen

Tlf. 32 87 62 78

 <p><i>Akershus</i></p>	<p>Norsk Formularindustri Mjøndalen Se våre tilbud på: www.nfias.no</p>	 <p><i>Finnmark</i></p>	 <p><i>Hordaland</i></p>
<p>Øvre Romerike Industriservice A/S Montering og pakking 2072 Dal-E-post: ori@ori.no Tlf. 63 95 94 60 Fax. 63 95 94 69</p>	 <p>• <i>Norges eldste bryggeri</i> •</p>	<p>SØR-VARANGER AVIS www.sva.no</p>	 <p>Ekravegen 27, 5261 Indre Arna Tlf. 55 39 31 00</p>
<p>REGISTRERT REVISOR STEIN BONSTED Solheimsv. 62 A - 1473 Lørenskog Tlf. 67 90 32 66 Fax. 67 90 38 71</p>	<p>Krøderen Elektro *Vi hjelper deg* *Velkommen til: www.kroderen-elektro.no</p>	 <p>KIRKENES BANDAGISTFORRETNING A.S Storgt. 1, 9900 Kirkenes • Tlf. 78 99 00 99 Syke- og helsepleieartikler</p>	<p>Espevær Gjensidige Assuranseforening 5444 Espevær. Tlf. 53 42 42 39</p>
<p>Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50</p>	 <p>Solumsmoen Servicesenter AS 3355 Solumsmoen *Stopp hos oss*</p>	 <p>Tlf. 78 96 26 00 *Vi støtter NFU* www.varanger-kraft.no</p>	<p>Lid Jarnindustri AS Steine 35, 5600 Norheimsund Tlf: 56 55 38 00 - Fax: 56 55 38 10 www.dalen.no</p>
<p>Interoptik Jessheim Jessheim Storsenter Tlf: 63 92 77 50</p>	<p><i>Børre Martinsen</i> Tømmertransport *Støtter NFU*</p>	<p>Sletten Finnmark *rådgivende ingeniører* Tollbugt 7, Vadsø *Støtter NFU Lokalt*</p>	 <p><i>Oppland</i></p>
<p>Svindland • Leidland Myhrer & Co AS STATS.AUT. REVISORER Nittedalsgt. 20, 2000 Lillestrøm Tlf. 63 89 77 00 Fax. 63 89 77 77</p>	 <p>Eiker Gårdssystemer NFU - legg din tur til oss. Søk: www.eikergardssystemer.no Tlf: 32 70 10 33</p>	 <p><i>Hedmark</i></p>	 <p>Tine Meieriet Øst Tretten 2635 Tretten - Tlf. 61 27 49 00</p>
<p>Wøiens Regnskapskontor AS P.b 47, 1371 Asker Tlf: 66 76 50 50</p>	 <p>Lys og Kraft Installasjon a.s Strandgt.3, 3513.Hønefoss Tlf: 32 10 99 70 ELFAG - NÅR DU TRENGER ELEKTRIKER</p>	<p>STOVER AS Gammelbruv. 15, 2406 Elverum Tlf. 62 41 90 00 Fax 62 41 90 10</p>	<p>Vannkraft Øst 2920 Leira i Valdres Tlf: 61 35 85 80</p>
 <p>Ekornes Fetsund AS J.E. Ekornesv. 22 1900 Fetsund Tlf. 63 88 33 00 Fax. 63 88 02 73</p>	<p>VINN as Hallingdal Støtter NFU lokalt</p>	 <p>Eidskog Stangeskovene AS 2230 Skotterud Tlf. 62 83 22 00 Fax. 62 83 22 01 Sagbruk - Høvleri</p>	 <p>Lillehammer Storgt.51 2600 Lillehammer Tlf: 61 05 05 00</p>
 <p>STRØMMEN STORSENTER -Østlandets største kjøpesenter med over 100 butikker 2010 Strømmen - Tlf. 63 80 58 00</p>	<p>Roar Omholt AS -Rørleggermester, Kongsberg- Velkommen til besøk: www.roar-omholt.no</p>	<p>JOHN DEERE FORESTRY AS Industrivn.27, postboks 1245 Postterminalen, 2206 Kongsvinger Tlf: 62 83 11 00 Fax: 62 83 11 02</p>	<p>gd: Jernbaneg. 13 Pb. 954, 2604 Lillehammer Tlf. 61 22 10 00 <i>Gudbrandsdølen Døgningen</i></p>
<p>DnB NOR Vektortorget, 2000 Lillestrøm Tlf: 03000</p>	<p>SVIDAL MAXITAXI OG TURBILSERVICE 3430 Spikkestad Tlf: 93 21 77 70</p>	 <p>Marisagv. 8 2390 Moelv Tlf. 62 33 17 00 Fax. 62 36 90 30 Mob. 905 10 499</p>	 <p><i>Oslo</i></p>
 <p><i>Buskerud</i></p>	<p>Gladheim Driftservice 3359 Eggedal Bygg og anleggsledelse-grunnarbeid- Tømmerarbeider Mob: 917 44 034 Fax: 32 71 07 78</p>	<p>ROMEDAL ALMENNING SKOGBRUK 2330 Vålset Tlf. Hovedkontoret 62 58 70 00</p>	<p>PHILIPS Philips Norge AS Sandstuveien 70 , 0680 Oslo Tlf. 22 74 80 00 Fax. 22 74 80 10 www.philips.no</p>
<p>Løven Apotek *Ditt Allianceapotek* Hønefoss Støtter NFU arbeidet</p>	<p>BygdePosten -midt i Buskerud</p>	<p>Lege Thor K. Gotaas Furnesvn. 1, 2380 Brumunddal</p>	<p>Continental Continental Dekk Norge AS Smalvollvn. 58, 0667 Oslo Tlf. 23 06 80 00</p>

 Akershus	Tømrermester Ole Bjørn Simensen Dagali, 3580 Geilo Tlf. 915 97 535	Verdal Kommune Tlf: 74 04 82 00	 Telemark
Sigma Regnskap AS Løken Senter, Pb. 63, 1960 Løken Tlf: 63 85 11 33 Fax: 63 85 04 68	Lund & Reistad AS 3350 Prestfoss Tlf. 32 71 03 91	 Oppland	
Gjerdrum Almanning Tlf: 63 99 04 37 2022 Gjerdrum	Anleggsgartner Per Kårtvedt Grindavn 50, 3200 Vestfossen Tlf: 92 200 191	Brannvernutstyr AS Sommerrov.1, 2816 Gjøvik Tlf: 61 18 18 56	 Kjørbekkedalen 7B, 3735 Skien - Tlf. 35 59 61 33
Ole J. Svennebybråten Solheimveien 72, 1473 Lørenskog Tlf: 67 97 04 54 Mob: 920 67 140	Text & Design Hokksund www.tekstdesign.no	Sole AS 2848 Skreia Tlf: 61 16 49 32	
Høland Betong og Pukkverk AS Tlf. 63 85 65 27 - 1960 Løken	Uvdal Snekkerverksted www.uvdaltrelast.no	Lillehammer Asvo AS Storgt 78, 2609 Lillehammer Tlf: 61 26 94 88	Magne Dale AS Fugleleiken 5A, 3742 Skien Tlf: 35 53 69 96 - Fax: 35 53 87 66 Mob: 928 57 646 E-post: madaleas@online.no
 Buskerud	Sentrum Regnskap AS Kongsberg Tlf. 32 86 70 30	Gausdal Bruk 2651 Østre Gausdal Tlf: 61 22 76 00	 Åpningstider: Man.-fre: 8.30-16.00 Heddalsvn. 26, 3674 Notodden Tlf. 35 01 63 30
Bråtabakken Bensin & Service AS 3300 Hokksund Tlf. 32 75 12 97 Støtter NFU lokalt	Bjørnsrud Begravelsesbyrå Modum og Omegn Tlf: 32 77 94 00	Frank Ivar Eriksen Elgv. 23, 2830 Raufoss Tlf. 90 18 35 16	
Tom`s Elektrotavler Sætre Tlf: 32 79 60 07	Fragåt Farve og Miljø 3350 Prestfoss Tlf. 32 71 04 77 - Mob. 99 24 49 82	Jevnaker Omsorgs- og Rehabiliteringssenter Ole B. Bergsvei 1, 3520 Jevnaker Tlf. 61 31 59 00	ØVERLAND TRANSPORT AS Moflotvn. 94, 3660 Rjukan Tlf. 35 09 42 95 Mob. 992 16 200 Fax: 35 09 42 25
Geilo Tomteservice Lienvn. 107, 3580 Geilo Tlf: 320 93 216	Solberg Mekaniske Verksted i Mjøndalen *Støtter NFU*	Fargerike Fagernes 2900 FAGERNES Tlf: 61 36 06 11	Vest-Agder
Gol Grafiske AS *Trykking og sats/setting av ditt materiale* *Gode referanser*	 Finnmark	 Oslo	
Brdr. Kartrud AS hus, hytter, ombygging 3055 Krokstadelva Tlf: 90 12 24 37	Iversen Regnskap AS Autorisert regnskapsfører Tlf: 78 94 22 80	Anders Wilhelmsen & Co AS Støtter Norsk Forbund For Utviklingshemmede	 Color Line
FERIE PÅ HAGLEBU Norefjells Solside Haglebu Camping	 Hedmark	 Sør Trøndelag	
SKO BUTIKKEN Åmot *Vi har det som passer deg*	Pizza Driver Vangsv.132, 2318 Hamar Tlf: 62 53 26 66	Rissa Sykepleierservice Rådhusv. 13, 7102 Rissa Tlf. 73 85 38 00	 Parker Hannifin AS Pb. 3008, 1402 Ski Tlf. 64 91 10 00 www.parker.no
Øyvinds Marked Drammen Tlf: 32 81 20 80	Rustad Hotell&Fjellstue 2612 Sjusjøen Tlf: 62 36 34 08 Fax: 62 36 35 74	Trondheim Havn P.b 1234, 7462 Trondheim Tlf. 73 99 17 00	
Nes Helsekost og Produkter Stasjonsgata 54, 3300 Hokksund Tlf. 32 70 00 46	Tannlege Arne Sween 2120 Sagstua Tlf: 62 97 11 96	Holtålen kommune 7480 Ålen Tlf. 72 41 76 00	Maskineier Geir Haugen 3534 SOKNA Alt innen: Graving - Planering Vei - Vann - Kloakk Tlf: 917 89 310
Norsk Klimateknikk A/S Elternitvn. 1, 3470 Slemmestad Tlf. 31 28 92 00 Fax. 31 28 91 30	Vest Agder	Midtre Gauldal ASVO AS Rådhuset, 7290 Støren Tlf. 72 40 32 09 - Fax. 72 40 32 10	
Gunnar Berntzen siving AS Storgt.8, 3611 Kongsberg Tlf: 32 77 20 60	Byggmester Ragnar Mjåland Nodeland 916 99 911* Til å stole på*	Comfort Rørvik Engstad&Taraldsen Rør AS 7900 Rørvik Tlf: 74 39 20 90	 Nordland
Partner AS •alt innen kontor og data •innstallasjon og service Tlf. 32 27 35 40	Nord-Trøndelag	Saltdal kommune 8250 Rognan Tlf. 75 68 20 00	
Strømso Fysikalske Institutt DA Torgeir Vraas pl. 6, 3044 Drammen Tlf. 32 89 65 50	Stjørdalens Blad Tlf. 74 83 95 00 Kjøpmannsgt. 3, 7500 Stjørdal	Hjelpemiddelcentralen i Bødø Tlf: 75 50 36 00	
Grimnes Fjellsprengning *Til avtalt tid* Tlf: 90 89 29 88	Norlandia Backlund Hotell Kirkegt. 41, 7600 Levanger Tlf. 74 08 16 00		

STJØRDAL
Transportsentralen
Stjørdal A/S
 Havneg. 7500 Stjørdal
 Tlf. 74 82 95 95

INTER-SUN A.S.
 Verkstedvn. 8 P.Boks 104
 1401 Ski

nicole
 DAMEKLÆR
 Tlf. 64 85 53 00
 Fax. 64 87 56 06

TAK OG
BLIKKARBEIDER
KETIL PEDERSEN
 Bjastad - 1408 Kråkstad
 TLF.: 64 86 38 97
 Mobil: 90 79 93 28
MED EGEN
LITEN TAKBUTIKK

Bodø Energi
 8006 BODØ
 Service:
75 54 51 00
 Faks:
75 54 51 01
 Måler avlesning
800 33 102
 Vakt strøbrudd/feil:
75 54 50 50
 E-post: firmapost@bodoenergi.no
 Hjemmeside: www.bodoenergi.no

NIBU AS
 Industriv. 3,
 3430 Spikkestad
 Tlf. 31 29 75 75
 fax. 31 29 75 99
 www.nibu.no
 E-mail: nibu@nibu.no
Nibu AS er Norges ledende leverandør innen:
 Dørvridere - Knøtter og håndtak
 - Monteringsdetaljer - Hengsler og skinner -
 Skapinnredninger - ISE matavfallskverner -
 BLANCO oppvaskbeslag og blandedbatterier

murerfirma
RUDI KASTRUP
 Jeg arbeider med:
Mur • Peiser • Flis
 Fax.: 64 80 15 23
 Mob.: 90 95 40 59
 E-mail: rudi.kastrup@rkl.no
 Elgråkket 3D
 2014 Blystadlia

Als Follo Truckutleie
 Postboks 573, 1401 Ski
 Salg og utleie av:
 Søppelcontainere, lagercontainere
 Regnbuens gjenvinningsanlegg på Langhus
 Mottak av: Papp, papir, glass, trevirke, og
 jern
 Tlf. 64 86 31 03-Fax. 64 86 32 95

Modum
Kommune
 3370 Vikersund
 Tlf. 32 78 93 00

Indisjonsrikt
handtverk
fra Telemark
 •KJØKKEN
 •BAD
 •GARDEROBE
 etter mål i heltre
Slaattune Trevare
 Oredalen, 3810 Gvarv
 Fax: 35 95 55 41 - Mob. 95 94 38 71

Nexans
 Nexans Norway AS
 - din varmekabel leverandør
 www.nexans.no

En handel å leve med

 Ringerike
 www.eiendomsmegler1.no
 Kjøp og salg av bolig handler om tillit
Tlf. 32 10 98 00

Norservice Bil er totalleverandør av tjenester til deg og din bil. Biltilpassing er vårt hovedområde.
 Det er viktig at funksjonshemmede får individuelt tilpasset sin hverdag, spesielt i bil sammenheng, der sikkerheten er en viktig faktor. Vi i Norservice Bil har lang erfaring med individuell tilpassing og ombygging av person- og varebiler, uansett funksjonshemming. I tillegg til biltilpassing utfører vi:

Bilombygging	Oppretting
Service	Lakkering
Ordinære reparasjoner	Bilpleie
EU-kontroller	Bilinnredninger

Fysioterapeuter, ergoterapeuter, hjelpemiddelsentraler og trykkekontorer, samt private aktører benytter våre tjenester og vårt utprøvningscenter for biler og utstyr. Spesielt nevner vi Recaro bilstoler, som kan tilpasses individuelt. Har dere behov for gasspedal som betjenes av venstre fot, eller lettere servostyring, elektrisk gass, brems, styring, heiser eller andre hjelpemidler utfører vi oppdraget. Kort sagt, vi skreddersyr bilen etter deres ønsker og behov. Vi samarbeider med 34 autoriserte verksteder i Norge. Har du behov for informasjon om deres muligheter til å få dekket omtryggingkostnadene over Trygdeystemet? Vi hjelper deg gjerne.

Kontakt oss på telefon **73 88 08 08** på dagtid eller benytt vår 24 timers vakttelefon **990 41 661** ved nødhjelp.

Vårt hovedkontor er i Trondheim.
 Adresse: Jærveien 12 - 7005 Trondheim

Norservice er en industri- og servicebedrift med 240 ansatte. For ytterligere informasjon se
 E-post: bil@norservice.no
 www.norservicebil.no

NORSERVICE
BIL

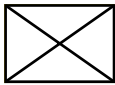
Kurs og konferanser - midt i Oslo

Tlf. 22 94 76 76
www.ingenioreneshus.no
Kronprinsens gate 17
0251 Oslo

Møtesenter
Ingeniørenes Hus

- 2 min fra Nationalteatret stasjon
- Møterom for 10-300 personer
- Bredbånd/ISDN-linjer
- Dataprojektorer i alle saler

Kick-offs • Events • Selskaper • Julebord • Egen restaurant

Børge O. Steen BUSKERUD AS

- Salg og service personbiler, varebiler, busser og lastebiler
- 24 timers åpent for selvbetjent buss- og lastebilvask
- Lastebilverksted

Tlf. 32 22 61 00 Faks 32 22 61 10
Kjelstad, 3400 LIER

ASFALTERING

Asfaltering av
Gårdsplasser • Innkjøringer mm
Tif. 41 51 99 70

BJØRN HALVORSEN ASFALTERING
Oppretting & Asfaltering
3650 Tinn Austbygd

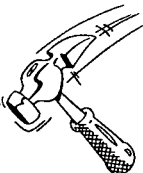
SparebankenVest
-satser på Vestlandet

Det er her i distriktet det skjer!

Kontakt oss heile døgnet på
Telefon 815 22 002
Telefaks 55 21 73 50
Internett: <http://www.spv.no>
E-post: sparebanken.vest@spv.no

Lie & Nordli as
TØMRERBEDRIFT

Oppsetting av hus og hytter
Tilbygg - Garasjer - Rehabilitering
Bad- og kjøkkeninnredninger

2050 Jessheim
Mob.: 482 18 838
E-mail: mormord@online.no

FAGFORBUNDET

Telemark

Forbundet med det store hjertet

Telefon: 35 59 94 50 - Fax. 35 59 94 69
Leirvollen 21 a, 3736 Skien
www.fagforbundet.no
Støtter NFU Telemark

Aetat
Telemark

Pb. 1012, 3905 Porsgrunn
Tlf. 35 57 33 00
Fax. 35 57 33 41
www.aetat.no
Jobb til mennesker
- mennesker til jobben

1. Juli 2006 slåes Aetat og Trygdeetaten sammen, se i media for mer informasjon

Fest i telt
Strandefjorden Event

2920 Leira
Partytelt i alle størrelser
Tlf. 95 25 38 99

FRED OLSEN & CO

STØTTER NFU

Elrom Installasjon AS

En elektriker som setter kvalitet og kompetanse i høysete.

Avdeling Dal: tlf. nr. 63 92 20 50
Avdeling Eidsvoll: tlf. nr. 63 92 20 40

Elrom
elfag **Installasjon AS**

Tlf. 63 94 89 00 • www.elrom.no

ELFAG - NÅR DU TRENGER ELEKTRIKER

Aktiv ferie for utviklingshemmede

Røde Kors driver fire aktivitetssentre i Norge som alle tilbyr spennende og varierte ferieopphold for barn og voksne med spesielle behov. Aktivitetstilbudene byr på utfordringer og moro i trygge omgivelser.

Go-kart kjøring, aking, fiskeing, tubekjøring etter speedbåt, seiling, kanopadling, snøscooterkjøring, vannskikjøring, hundekjøring og turer med hest og vogn, sykkel, ski og båt er på aktivitetsmenyen - avhengig av årstid og hvilket senter du besøker.

Felles for alle sentrene er erfarne og dyktige aktivitetsledere. De hjelper deg til å finne aktiviteter du vil trives med og som er tilpasset ditt funksjonsnivå. Og kanskje får de deg til å gjøre ting du ikke trodde var mulig...

Ferieoppholdet varer gjerne ei uke, men weekendopphold er også mulig. Besøk nettstedene til de fire Røde Kors Sentrene for mer informasjon eller ta kontakt med sentrene for å få hjelp og forslag til et opphold.

Eidene

Helgerødv. 100, N-3145 TJØME
Tlf. 33 30 32 32
post@eidene.no
www.eidene.no

Merket

N-2923 TISLEIDALEN
Tlf. 61 36 40 05
booking@merket.no
www.merket.no

Haraldvangen

N-2090 HURDAL
Tlf. 63 98 81 00
booking@haraldvangen.no
www.haraldvangen.no

Haraldvigen

Randøyane, N-4639 KRISTIANSAND
Tlf. 38 10 30 80
haraldvigen@redcross.no
www.haraldvigen.no

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

Stor 5,- kr

Pins 20,- kr

Penn 8,- kr

Krus 130,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

NFU formidler
salg av fot,
omkring 150 kr i tillegg

Gratis klistremerker

Annet

Hefte: En individuell og inkludert hjemmetjeneste 110,- kr

NFUs jubileumshefte 30 år 30,- kr

Samfunn for alle temautgave 1 / 2003: Eget hjem 70,- kr

Samfunn for alle temautgave 6 /

2001 Livssituasjonen – 10 år etter reformen 70,- kr

Helt topp (video til leie) 90,- kr

Soler i keramikk – serie på tre av Herleik Kristiansen 30,- kr

Kursmaterieell

Alle kurshefter 35,- kr per hefte.

Kursmappe 20,- kr

Kursbevis 10,- kr

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval

NFU
– en organisasjon

Aktiv i egen organisasjon

NFU's prinsippprogram

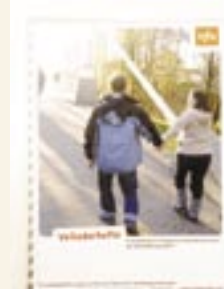
Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Frakt kommer i tillegg

Bestill i dag

Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Adressaten betaler for sending i Norge

Distribuert av Posten Norge

Norsk forbund
for utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

Regionalt Aktivitetssenter (REGA)

**Et mangfoldig tilbud for alle!
Husene er spesielt tilrettelagt
for funksjonshemmede**

EMMA KAFÉ

Lys og vennlig nærmiljøkafé!

Man Ons. Tors. Fre. kl 9.00 – 15.00

Tirs. Kl. 9.00 – 20.00

Sønd Kl. 13.00 – 18.00

Vi serverer god hjemmelaget mat.

Barnemeny og barnevennlig.

Catering

Utleie til diverse arrangementer.

emma.kafe@baerum.kommune.no

Tlf: 67133069 Fax: 67133134

Emma Hjorthsv 66

1336 Sandvika.

EMMA GJESTEHUS

Når venner fra fjern og nær kommer på besøk –
Vi kan tilby utmerket overnatting i rolige naturskjønne omgivelser.

Rimelige rom, dusj og toalett på gangen.

Svært hyggelige fellesrom med stue og kjøkken.

emma.gjestehus@baerum.kommune.no

Tlf: 67130659 Fax: 67137280

Høyrabben 4

1336 Sandvika.

EMMA HJORTH MUSEUM

Utstillingen omfatter Emma Hjorths Hjems hundreårige historie.

En permanent utstilling hovedsakelig i tekst og bilde.

Museet har en fotosamling, diverse avisutklipp og en database,

til bruk for studier eller annen undersøkende virksomhet.

emmahjorthmuseum@baerum.kommune.no

Tlf: 67132250.

Emma Hjorthsv 64

1336 Sandvika.

EMMA SANSEHUS

Et spennende fritidstilbud for alle!

Farger, lys, og lyd fører deg fra rom til rom.

Onsdag em. og søndager enkeltbill.

Utleie alle dager.

Bestillinger gjøres til

sansehuset@baerum.kommune.no

Tlf: 67153130 Fax : 67153131

Jens Holesv. 5

1336 Sandvika.

EMMA FRISKHUS

Varmtvannsbasseng og gymsal.

Utleie alle dager

Torsdag ettermiddag svømming for funksjonshemmede enkeltbill.

Lørdag utleie til private.

Bursdagsselskaper.

emmafriskhus@baerum.kommune.no

Tlf: 67 134351/52

Jens Holes v 8

1336 Sandvika

**Husene eger seg til
kurs/konferanser, barne og voksen selskaper,
hyggekvelder for bedrifter og private,
Ring for mer info!**

Kulturfestival for ungdom og utviklingshemmede

Varesteder tilpasset utviklingshemmede
Rock & blues, kunst og teater
Fra 14 - 18 år

Varesteder på dagen, konserter og
forestillinger om kvelden
Etter avslutningsforestilling

Påmeldingsfrist 20. mai
www.nuk.no

Et aktivt foredrag i Høyt Sandvika

HARSTAD

26. JUNI - 1. JULI

Nye idéer til kjøkken, stue og bad!

Våre ferdigprodukter gjør det enkelt
å bygge spennende interiør-løsninger

Multi INTERIORS

Tip! **HHH**
HHH Helsekon AS

Tlf. 32 23 60 90 - www.hhcelcon.no

Familiedager

Hordal Verk: 18. - 23. juli 2006

For familier som har lyst med utvillinghemmede

Medvordt: oppfølging
Norsk Luthersk Misjonssamband
Sjøveien 23 - 2070 Bodo
Telefon: 22087200 e: bok@oppgavetiltak.no
www.luther.no

Kontakt oss!

Landsstyret

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50/91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Gunn Strand Hutchinson
91 33 82 99
gunn.strand.hutchinson@hibo.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@c2i.net

Hilde T. Skumsrud

61 17 23 55
hilde-ts@frisurf.no

Alf Anvedsen

52 71 21 27
alf.anvedsen@
haugesund-sparebank.no

Tor Eikeland

90 11 80 75
tor.eikeland@nav-interim.no

Kari Melby

33 77 95 65
kar-melb@online.no

Nasjonalt

**Norsk Forbund for
Utviklingshemmede**
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:

Youngstorget 2a, 7. etage
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417
Postgiro: 0814.30.50085
NFUs gavfond: 8200.06.35673

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

Sporveisgaten 10, Egt. 4
0354 OSLO
22 69 54 10
info@nfu-oslo.no

NFU Akershus Fylkeslag

Postboks 33
1914 YTRE ENEBAKK
66 81 91 95/64 92 62 53
tbh@bluezone.no

NFU Østfold Fylkeslag

Vinjesvei 16 A
1605 FREDRIKSTAD
69 31 98 63
nfu-ostfold@fredrikstad.online.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Eva Olsen Høisveen
Ringsakervegen 38
2380 BRUMUNDDAL
62 34 09 14/48 19 39 60
eo-ho@online.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Solveig Lohne Ørum
Solheimsvn. 11
4817 HIS
37 01 13 05/92 85 48 55
sl-orum@online.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan Harald Lilledrange
Meiseveien 4
4400 FLEKKEFJORD
38 32 38 69/90 77 26 68
reklame@rt.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Ryfylkegt. 22
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Boks 13
5838 BERGEN
56 14 31 58
oeide@jdrccables.com

NFU Sogn Og Fjordane Fylkelag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66/47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Steinar Nyland
Tjurruppynten 20
7227 GIMSE
72 87 12 66/93 09 28 54
s.nyland@online.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48/91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Solveig Nylund
9304 VANGSVIK
77 85 32 72/77 85 46 74
leder@nfu-troms.org

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66/41 20 67 65
inge-ons@online.no

Se oppdatert kontaktinformasjon til fylkeslagene på
www.nfunorge.org

Flere fylkeslag avholdt årsmøte mens bladet gikk
i trykken. Vi kommer tilbake med oppdatert fylkeslags-
informasjon i neste utgivelse.

Arbeid av Stein Eirik Stokke
Født i Stjørdal i 1971.
Bor og arbeider i Stjørdal.